

NÕUKOGUDE KOOL

Nr. 6

1945

RK 'PEDAGOOGILINE KIRJANDUS'
TALLINN

Eesti NSV 5. aastapäeva erinumber.

SISU:

J. Nuut. Viis aastat	229
A. Haberman. Nõukogude Eesti õpetajaskond ja ta ülesanded .	233
Nõukogude Eesti hariduselu tänapäeval:	
ENSV koolisüsteem	237
Üldhariduslike koolide süsteem	239
Kasvatus- ja õppetöö üldhariduslikus keskkoolis	240
Tehnikumide ümberkorraldamine	244
Kõrgema hariduse korraldus	251
Eelkooliharidus Nõukogude Eestis	254
Lastekodud Nõukogude Eestis	257
A. Valsiner. Kolm aastat Nõukogude tagalas	258
* * * Mõningaid märkmeid Konstitutsiooni õpetamise kohta .	262
A. Aret. Kooli ettevalmistus uueks õppeaastaks	268

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

KÕRGEM ULEMJUHATAJA NSV LIIDU GENERALISSIMUS
J. V. STALIN

NÕUKOGUDE KOOL

EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI HARIDUSE RAHVAKOMISSARIAADI
PEDAGOOGILINE AJAKIRI

III AASTAKÄIK

Nr. 6

Juuni

1945

Viis aastat.

Prof. J. NUUT.

Nõukogude Eesti tähistab oma viiendat aastapäeva. Uhkelt lehvib Nõukogude Punalipp Balti rannikul inimvabaduse ja rahvusau sümbolina. Meie juubeliaasta on kujunenud ajaloosse jäävaks võiduaastaks Nõukogude rahvaste suures Isamaasõjas. Saksa röövimperialismi püüetele muuta Eestit saksa riigi „idamaa-alaks“, on tehtud lõpp, — seekord jäädavalt. Fašistlik Saksamaa ise on maapinnalt ära pühitud. Vabalt hingab iga nõukogude inimene, hoogsalt algab kõikjal suur taastamistöö. Vennalikus koostöös kogu nõukogu rahvaga rajab eesti rahvas oma uut elu Lenini-Stalini tähistel, püüdes kiiresti kustutada süngete okupatsiooniaastate jälgi. Vabaduse ja sõltumatuse, au ja õiguse eest oleme kaasa võidelnud ja võitnud.

Viis aastat tagasi ähvardas fašismi piiramata võimuahnitsus kogu maailma. Võrdlemisi kerge vaevaga oli tol ajal Saksamaa saavutanud edu lahinguväljadel. Reeturite kaasabil olid hitlerlased püstitanud oma võimu kogu Lääne-Euroopas ning nende röövpilgud hakkasid pöörduma itta. Ei olnud enam mingi saladus, et sakslased tegid palavlikke ettevalmistusi Baltikumi haaramiseks, et saksa soost härrased ootasid veel ainult sobivat hetke Eesti vallutamiseks. Kodanlik Eesti vabariigi valitsus oli valmis tasandama teed sakslastele, pooldades fašismi kodanluse klassihuvide nimel. Väikearvuline jõukas kiht kodanlikus Eestis oli valmis elama saksa suurisandate armust, et aga säilitada oma asendit töötava eesti rahva turjal. Silmakirjalikult mängiti seejuures eestlaste rahvustunnetel, püüdes rahvustunnet moonutada nürimeelseks šovinismiks ilmselt nõukogudevastase suunaga. Samal ajal kodanlikus Eestis tõeliseks peremeheks oli väliskapital, eesotsas saksa pan-

kuritega, kellele selja taga peitsid end endised saksa mõisnikud. Eesti kodukasvanud suurkodanlus Puhkide, Selterite ja teiste selletaoliste isikute näol ei häbenenud natsionalistliku eesriide kattel ajada reetlikku musta äri eesti rahva põliste vaenlastega eesti töötavate rahvahulkade arvel. Lõpliku hoobi andmiseks eesti rahvale oli lõõgivalmis kurikuulus „viies kolonn“. Sünged aikesepilved koondusid meie kalli kodumaa ümber.

1940. aasta suvel oli kätte jõudnud viimne aeg eesti töötavale rahvale otsustavalt vahele astuda, teha lõppkorruptsioonilisele kodanlikule valitsemissüsteemile, rahvavaenlikule süsteemile, mille edasikestmine oleks tähendanud eesti rahva täielikku hävingut. Eesti rahvas tõusis, kõrvaldas kodanlikud võimukandjad ning tegi ainuõige otsuse — kuulutada Eesti Nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks ning ühineda Nõukogude Liiduga kui töötavate inimhulkade tõelise Isamaaga. Fašistide kavatsused vallutada Eesti pinda ilma tõsise võitluseta olid seega nurjunud.

Mäletame kõik, millist hoogsat majanduslikku ja kultuurilist tõusu Nõukogude Eesti elas läbi oma esimesel aastal. Töötav talupoeg sai maad, tööstustööline sai tööd tehastes ja ettevõtetes, mis kuulusid juba sotsialistlikule ühiskonnale ja mitte enam osavale ärimehele, tootmisvahendite üle käsutamisevõim võeti kurnajate käest ära, järsk lõpp tehti suurmajade omanikkude mureta elule, töötava rahva ekspluateerimisele. Lõpp tehti inetule maaga hangeldamisele ja kõikidele tuluallikatele, mis polnud rajatud tõelisele tööle. Kõrvaldati piiritõkked, mis kunstlikult eraldasid Eesti pinda Nõukogude Liidu majandusliku jõu rikkalikust allikatest. Nõukogude Eesti polnud enam „piiratud võimalustega“ ja lääneriikide armust majanduslikult sõltuv pisimaa, vaid kujunes suure ja võimsa ning majanduslikult eesrindliku riigi lüliks. See andis end kohe tunda kõikjal, kõigepealt aga selles, et järsult kadus kodanliku Eesti luupainaja — tööpuudus. Sotsialistlik riik kindlustas kõigile oma kodanikkudele õiguse tööle. Kadus ka järsult kodanliku süsteemi vördjas — nimelt jutt „haritlaste üleproduktsoonist“. Selgus, et Eesti vajab haritud eriteadlasi kõikidel aladel palju ja palju suuremal arvul, kui seda lubasid kodanlikud võimumehed ja organisatsioonid. Laialt avanesid koolide ja kõrgemate õppeasutuste ukSED eesti tööeliskonna, talupoegade ja töötava haritlaskonna lastele. Selgus, et kodanlik valitsus, kes armastas hoobelda oma arenenud haridusasutiste ja kultuurasutiste võrguga, oli ometi jätnud sel alal väga palju tegemata, oli arvestanud ainuüksi valitseva koorekihi, mitte aga rahvahulkade huvisid.

Eesti kultuurialadel, teaduse, kunsti, kirjanduse alal töötajatel tähendas Nõukogude võimu kehtestamine Eestis ennenägematute perspektiivide avanemist. Seal, kus endistel aegadel kõik üritused pörkasid vastu seina aineliste võimaluste puudumise tõttu, sest raha oli vaja „muuks“ otstarbeks, oli nüüd tee lahti. Iga mõistliku ja vajaliku asja

jaoks leidus raha, — oli ainult vaja leida töötajaid. Selle põhjus on väga lihtne: kodanlik Eesti Vabariigi eelarve oli koormatud kohutaval kombel ebaproduktiivsete kulutustega, mille ainsaks eesmärgiks oli kaitsta süsteemi rahva vastu. Kodanliku Eesti sõjavägi ilmselt polnud suuteline kindlustama riigile väliskaitset, vaid ta oli mõeldud peamiselt selleks, et vaos hoida eesti töölisi ja vaeseid kihte. Päevaselge see on samuti kulutuste puhul kaitseleidule, politseile jne. Teiselt poolt kindlustas riik sissetulekuid potipõllumeestele ja iga liiki ärimeestele juurdemaksudega riigi kassast töötajate hulkade arvel. Kõik see neelas nii palju raha, et näiteks kultuurilistele üritustele, kaasa arvatud hariduskulud, jäi eelarvest kõigest 10% ümber. Võrdluseks olgu tähendatud, et praegu, 1945. aastal, Nõukogude Eesti riigieelarvest kultuurilistele üritustele on määratud 45% kulutuste kogusummast, seejuures haridusaladele kitsamas mõttes 29%, ning et ühtlasi eelarve kogusumma ületab kodanlusaegse mitmekordselt.

Nõukogude Eesti kiiretempolist arengut katkestas fašistliku Saksa-maa kallaletung Nõukogude Liidule. Pärast ränki võitlusi õnnestus hitlerlastele Nõukogude Eesti okupeerimine ja võimutsemine Eesti pinnal kolme aasta vältel. Metsiku verise terroriga sakslased püüdsid hävitada meil kõik, mis Nõukogude võimu poolt oli loodud. Olles sunnitud põgenema Punaarmee võimsa pealetungi eest 1944. aastal, jätsid sakslased Eesti linnad ja alevid rusudes ja hävitasid kogu maal kõik, mida suutsid. Ja ometi ei õnnestunud sakslastel ega nende eesti soost käsilastel murda eesti rahva elujõudu ning vastupanu. Nõukogude Eesti elas okupatsioonaja üle kui raske, kurnava haiguse, kuid see haigus ei osutunud surmavaks. Vabanedes neetud okupantidest, Nõukogude Eesti ärkas uuesti ellu. Lühikese aja vältel löid Nõukogude inimesed Eestis algelisi eeldusi loova töö jätkamiseks. Nõukogude rahva raudne ja vankumatu elutahe osutus tugevamaks kui teutoonlaste hävitamistung. Ei ähvardused ega meelitused sakslaste poolt ei suutnud hävitada eestlaste rahvuskultuuri, autunnet ja töötahet. Okupatsiooniaastad õpetasid eestlasi veelgi tugevamini vihkama saksa ülbeid härrasmehi. Sakslaste poolt levitatud metsikule tõuteooriale seavad eestlased vastu stalinliku rahvaste sõpruse vaimu, sellise nõukoguliku vaimu, mis murrab kõik rahvavaenulikud tõkkes ja takistused. Suur Isamaasõda, kus külg külje kõrval pimeduse jõudude vastu võitlesid Nõukogude maa kõik rahvused monoliitse ühisperena, kus seda võitlust jõuliselt toetasid kõik vabadust armastavad rahvad, Nõukogude Liidu võimsad liitlased, on olnud rahvaste sõpruse tuleprooviks. Hiiglaslik võit on krooninud seda võitlust. Fašistide sõjavõim ja fašistide valitsemissüsteem on purustatud, ning teda ei lasta enam pead tõsta ka tulevikus. San Francisco konverentsil loodud Uhinunud Rahvaste organisatsioonis peegeldub kogu kultuurse inimkonna kindel tahe teha jäädav lõpp röövvalutajatele ja metsikutele rassiteoreetikuile ning sõjale ässitajaile. Võitlus hambuni relvastatud põlise vaen-

lasega on maksnud kohutavalt palju kallist verd ja nõudnud suuri ainelisi ohvreid. Kuid voolanud veri ja ühiselt kantud ohvrid on kujunenud selleks tsemendiks, mis tagab Nõukogude rahvaste veel suuremat ühtsust kui kunagi varem. Ka need eestlased, kes aastal 1940 vahest veel kõhklesid, on nüüd ajalooliste suursündmuste keerises saanud veenduda, et Eesti asus ainuõigele teele, ühinedes 1940. aastal Nõukogude Liiduga, kui ainsa suurriigiga, kes tagab kõigile rahvastele täisväärisust, vabadust ja õitsengut ning kindlustab väikeste rahvusüksuste täielikku julgeolekut.

Vähem kui üks asata elab Nõukogude Eesti järele vabana. Aeg on olnud lühike, okupatsiooniaegne pärand on ränk, — kuid siiski on juba üsna palju selle lühikese ajaga korda seatud. Eriti silmapaistvad on meie Nõukogude Eesti õpetajaskonna saavutused selles taastamisajajärgu esimeses faasis. Asja lõppenud kooliaasta tulemused on väga lootustäratavad. Oleme suutnud julgelt ja energiliselt rakendada meie koolides nõukogulikku korda ja süsteemi. Oleme viinud õpilasi eksamitulest läbi kogu rindel ja mitte halbade tagajärgedega. 115 000 noort on saanud õppust, korralikku õppust Nõukogude Eesti koolides 1944./45. õppeaastal; 39 täielikku keskkooli on andnud kokku umbes 1100 abiturienti. Küpsuseksamid näitasid, et meie noorsugu on suhtunud töösse harukordse innuga ja tõsidusega. Kuld- ja hõbemedalitega lõpetanute protsent on haruldaselt suur. Kontrollimisel veendusime, et need medalid on tõesti ärateenitud tubli tööga. Võime uhked olla oma koolinoorsoole, kes pole allunud sõja-aastate laastamismõjudele, vaid vastuoksa, on ohtlikul ajal säilitanud ja karastanud oma tahtjõudu, küpsenud ja valminud tõsiseks ja väärtuslikuks tööks. Olemasolevad andmed räägivad selle poolt, et meie noortest kasvavad kiiresti tublid nõukogude inimesed, head töötajad, kes valmis on edasi arendama ja kaitsma meie sotsialistliku Isamaa eesrindlikke saavutusi, kes teadlikult ja kindlalt sammuvad Stalini radadel. See tulemus väärib erilist esiletõstmist kokkuvõtetes Nõukogude Eesti viieaastase töö kohta. Selle tulemuse eest võlgname tänu õpetajatele, kes, tegutsedes möödunud õppeaastal rasketes majanduslikkudes tingimustes, pole alistunud elu-olu pisimuredele, vaid on kõigest hoolimata pidanud õiget joont õppe- ja kasvatustöös. Võib kindel olla, et edaspidi eesti õpetajaskonnas ja ühtlasi kogu eesti haritlaskonnas veelgi tugevneb nõukogulik töötahe ja töömeetod ning et järjest tugevnevad ka võimed ja oskused nõukoguliku joone pidamiseks ja süvendamiseks. Nõukogude võim, pühendades noorsoo kasvatamise küsimustele erakorralist tähelepanu, hoolitseb koolide heaolu eest armastuse ja innuga, andes koolitöö parandamise abinõudele riiklikult esmajärgulise tähtsuse. See kindlustab kõiki vajalikke eeldusi viljakaks ja edukaks koolitööks, kindlustab eesrindliku Nõukogude kooli väljaarendamist Eestis.

Õnnitlen Nõukogude Eesti õpetajaid ja kõiki haridusalal töötajaid Nõukogude Eesti viienda aastapäeva puhul. Möödunud viis aastat on

olnud tormilised ja sündmusrikkad. Suure Isamaasõja käik on veenvalt tõendanud Nõukogude rahva jõulisust ja võimsust, näidanud, et sotsialistlik kord on tugevam igast teisest. Kangelasliku Punaarmee suurvõidud on kindlustanud Nõukogude Eestile hiilgava ja õitsva tuleviku. Eestis rahvas on päästetud kõige suuremast hädaohust, mis teda kunagi ajaloos on varitsenud. Nüüd, millal tee on tasandatud, tuleb meil kõigil näidata, et meie oskame väärikalt hinnata eesti rahva hüvanguks toodud suuri ohvreid, et meie oskame intensiivse ja plaanikindla tööga rajada eesti rahvale õnneliku elu. Nõukogude Eesti haritlaskonnale langevad selles töös väga vastutusrikkad ülesanded. Nõukogude Eesti haritlaskond peab sisuliselt ja arvuliselt hoogsalt arenema ja kasvama, peab olema esiridades igal pool, kus teostatakse sotsialistlikku loovat tööd Lenini ja Stalini poolt näidatud juhiste kohaselt. Järgnevad aastad saavad olema väga pingerikkad tööhulga poolest. Tõeliste Nõukogude patriootidena töötame sel puhul välja panna kogu oma jõu. Oleme võimsa suurriigi kodanikud, — see kohustab. Vennalikus koostöös Nõukogude Liidu kõigi teiste rahvastega tahame olla nõukoguliku eesrindliku kultuuri lipukandjateks. Elagu Nõukogude Eesti! Elagu võimas Nõukogude Liit! Au ja kuulsus suurele Stalinile!

Nõukogude Eesti õpetajaskond ja tema ülesanded.

A. HABERMAN.

Nõukogude Eesti 5. aastapäeva pühitseb eesti õpetajaskond koos eesti tööliiskonna ja talupojaskonnaga lõpliku võidu meeoleolus saksa imperialismi üle ja selge eesmärgiga silme ees: ehitada Eestis nõukogude kultuuri, rajada eesti kool kindlale nõukogulikule alusele, kasvatada eesti noorsugu nõukogude patriootideks.

On juba möödunud üks õppeaasta pärast vabanemist saksa okupatsioonikest, on juba möödmas kõige raskem aeg — esimesed kuud nõukogude kooli taastamist pärast saksa fašistide laostavat võimutsemist Eestis. Omas enamikus on eesti õpetajad näidanud end sotsialistliku ühiskonna tublide liikmetena: möödunud pingerikas õppeaasta on andnud rahuldavaid tulemusi, vaatamata kõigile neile raskustele, mis toob enesega kaasa sõjaaeg.

Sel aastal õppis Nõukogude Eesti koolides umbes 120 tuhat õpilast, kelledest rõhuv enamus lõpetas klassikursuse rahuldavate ja heade tagajärgedega; klassikursust jäi kordama tähtsusetu protsent õpilasi. Selle suure töö tegid meie õpetajad — see on nende töö vilid.

Otsekohe pärast Nõukogude Eesti vabanemist saksa fašistide võimu alt hakkasid meie õpetajad, korraldusi ootamata, omaenese initsiatiivil,

parandama ja korda seadma saksa fašistide poolt rüüstatud koolimaju. Väga paljud õpetajad näitasid siin üles tõelist nõukogude patriotismi ja haarasid oma eeskujuga neile taastamistöodele kaasa ka õpilaskonna. See on üks meie õpetajate peateeneist, et nii kiiresti pärast maa vabastamist said koolid alustada õppetegevust. 1. novembril oli juba alanud koolitegevus üle maa, kuigi näiteks Tallinn vabastati alles 23. septembril.

Nõukogude Eesti õpetajaskond on teinud suure töö, et tagada edukat õppetööd raskel ülemineku- ja sõja-aastal. Tuletagem meelde, et õpetamistingimused olid ebatavaliselt rasked. Fašistide võimutsemise pärandusena olid koolihooned rüüstatud, kõiki neist ei saanudki taastada, seega oli koolimajade arv vähenenud. Okupatsiooniajal kandis koolitegevus täiesti juhuslikku ilmet ja koolikohustusest ei saanud olla õieti juttugi. Nõukogude korras kuuluvad koolikohustuse alla kõik 7—14 a. lapsed; seega tõusis kooliskäijate arv pärast maa vabastamist järsku, nii et sõjategevuses vähenenud koolihooned neid vaevalt mahutada suutsid. Okupandid ei olnud koole õppehooajaks kuidagi ette valmistanud: koolides puudus küte, paljudes koolides lisaks veel elektrivalgustus, olid ära viidud õppeabinõud. Esimesel poolaastal tuli kannatada õpikute puuduse all. Tuletagem meelde, et õppeaasta oli kahe kuu võrra lühem tavalisest, õppekava tuli aga lühema ajaga ja raskemates tingimustes ikkagi läbi võtta ja koguni väga palju eelmise aasta kursusest korrata, et õpilaste õppetaset ühtlustada, sest okupatsiooniall oli see tunduvalt langenud. Tuletagem meelde, et sõda ja okupatsioon on nõudnud raskeid ohvreid ka õpetajate seast. Õpetajate read on tunduvalt hõrenenud, ja seda õpetajate puudujääki ei ole esimesel aastal veel katta suudetud. Seda suurem on olnud seetõttu õpetajate tänavuaastane töökoormus, ületades paljudel juhtudel kahekordse tundide normi.

Peale otsese õppetöö klassis on õpetajad väga agaralt kaasa aidanud klassivälises töös, nagu õpperingide loomisel ja pioneeride hooldamisel. Tavaline nähe on, et kõik kooliringid töötavad õpetajate juhtimisel. Samuti on õpetajad tõhusat abi osutanud pioneeride organisatsioonide loomisel ja hooldamisel. Kuna ELKNU kohalikud komiteed ei ole jõudnud veel kõiki koole omalt poolt pioneerjuhtidega varustada, siis on õpetajad need ülesanded ajutiselt enda peale võtnud. Nii oli 1. maiks koolides sel alal seis järgmine: pioneerjuhte oli üle Eesti 248; õpetajaid aga, kes pioneeridega töötasid — 424. Eriti rohkesti õpetajaid oli sellesse töösse rakendunud Võrumaal, Saaremaal ja Virumaal. Tõsi küll, alati ei andnud sel alal töötulemused maksimaalseid tagajärgi, kuid seda tuleb panna vajalike kogemuste puudumise arvele.

Koolitöö kõrval täidavad paljud õpetajad veel kohakaasluse korras teisi ülesandeid — nad on rahvamajade juhatajad, kultuurinspektoriid, kultuurkomisjonide esimehed ja lektorid. Seda eriti maal, kus õpetaja on meie maaintelligentsi peaesindaja, agaram tegelane. Õpetajad aita-

vad tõhusalt kaasa kõigile ühiskondlikele üritustele, olgu see siis külvikampaania, sõjalaen või selgituskoosolek. Paremad õpetajad on olnud rakendatud muu töö kõrval uute õpikute koostamisele, milliseid üldiselt on ilmunud 1945. õppeaastal juba 66 ja ilmumas veel aasta lõpuni 75. Suurt organisatsioonilist tööd ja õpetajate kaasabi nõudis oma ettevalmistamisel laiaulatuslik I Nõukogude Eesti Noorsoo Ise-tegevuse ja Omaloomingu Olümpiaad, mis toimus pärast koolitöö lõppu.

Nagu eelpooltoodust nähtub, on Nõukogude Eesti õpetajad teinud esimesel nõukogude õppeaastal tõhusat tööd. Seda kinnitavad ka töö tulemused: küpsuseksami sooritasid kevadel 1100 õpilast, neist 95 kuld- ja hõbemedaliga.

Niipalju Nõukogude Eesti õpetajaskonna saavutustest ja tema voo-rustest. Kuid olgem avameelsed — meie koolil on veel suuri puudusi. Kasvatus koolis ei ole veel omandanud nõukogude ilmet, temas on veel märgata kodanliku Eesti aegset ideoloogiat ja harjumusi ning okupatsiooniaja järelmõju. Põhjus on siin õpetajais endis. Meie õpe-tajais on veel liiga palju kodanluse ideoloogiat ja väikekodanlikke har-jumusi. See on osalt mõistetav: aastakümneid on eesti kool seisnud kodanluse teenistuses, aastakümneid on eesti kool kasvatanud kodan-lusele vajalikke kuulekaid alamaid ja kodanluse kliki heaks töötavaid virku teenistujaid. Alles nõukogude korra kehtima hakkamisega Eestis 1940. a. sai eesti kool õilsama ülesande — olla ü h i s k o n n a ü m - b e r s ü n n i v a h e n d i k s, olla sotsialismi idee tutvusta-jaks eesti töötavatele massidele ja uue, sotsialismi eest võitleva sugupõlve kasvatajaks. Kuid fašistliku Saksa-maa reetlik kallaletung meie kodumaale pidurdas jälle tükiks ajaks eesti kooli arengut. Alles nõukogude korra taastamisega Eestis vaba-nes eesti kool ja õpetajaskond lõplikult kodanluse köidikuist. Kuid kodanluse ideoloogiline mõju on veel osaliselt püsimas. Ikka näiteks kaldutakse veel liialt ülistama kodanlist kultuuri, kuigi äsja lõppenud verine heitlus kõigile selgesti näitas, kuhu see „kultuur“ inimkonna viis, Ikka veel kaldutakse alahindama nõukogude kultuuri, kuigi sõda ja tema lõpp veel kord tõendas, et Nõukogude Liit sellepärast võitjaks tuli, et temas nõukogude kord valitseb, mis mahajäänud tsaristlikust Venemaast paarikümne aastaga eesrindliku maailmariigi on teinud. Ikka veel tahab osa õpetajaid olla „apoliitiline“, korrutades kodanluse väidet, et „kool võib olla väljaspool poliitikat“. Kool ja õpetajaskond, nagu kogu intelligentski, seisab alati valitseva klassi teenistuses. Kodanliku režiimi ajal teenis kool kodanluse huvisid; nõukogude korra ajal peab kool töötama töötava rahva huvides, peab kasvatama noori, kes on valmis võitlema nõukogude korra eest ja valmis ehitama uut, sotsialistlikku ühiskonda ja kultuuri.

Iga kasvatus peab tuginema kindlale maailmavaatele. Nagu ei saa olla apoliitilist maailmavaadet, nii ei saa olla ka apoliitilist kasvatust.

Poliitkasvatuse all ei tule muidugi mõista kodanluseaegset „poliitkategemist“. Nõukogude kasvatuse eesmärgiks on kujundada noortesotsialistlikku maailmavaadet, mis põhjeneb rangelt teaduslikul mark-nismi-leninismi teorial, mis omakorda on igati ära proovitud ja kinnitust leidnud tõsielu praktikas. Nõukogude kasvatajate eesmärgiks on kujundada kasvandikus kindlaid seesmisi veendeid, mis põhjenevad reaalsel teaduspärasel teadmistel ja faktidel, ja mis õpilasile oleksid tugevaiks võitlusrelvadeks eluraskustega ja aitaksid neid orienteeruda igas olukorras — ka siis, kui maailmasündmused enam tavalist rada ei liigu. Mispärast tekitab praegu meie noorsoos toimuv murrang neis küllaltki kannatusi ja arusaamatusi? Sellepärast, et nende senine kasvatus põhjenes irrealaalsusel. Maast madalast pimestati meie noori vale näidete ja kujutlustega, kasvatati neis sallimatust nõukogude rahvaste vastu, arendati šovinismi, õpetati vääralt ülehindama oma võimeid. Veel hiljuti uhkustas Pitka okupatsiooniajal ajakirjanduses sellega, kuidas ta „1918. a. kahe kahuriga venelased võitis“. Selline sihilik töö võltsimine loob õpilasis väära kujutluse maailmast ja tema sündmusist ega lase neil õieti orienteeruda. Need valekujutlused on põhjuseks, mispärast veel paljud meie noored — muidugi ka paljud vanad — praeguste sündmuste käiku ei mõista: kuulutati ette küll nii, aga läks hoopis teisiti.

Teiseks suureks lüngaks meie õpetajaskonna juures on tema haridusliku taseme langus võrreldes ennesõjaaegse tasemega.

Uks kolmandik ennesõjaaegsest õpetajaskonnast on nimelt rivist välja löödud, osalt sõjategevuse läbi, osalt fašistide poolt otse ära viidud, osalt nende valepropaganda mõjul välismaale meelitatud, osalt teistele kutsealadele üle läinud. See moodustab 4500-liikmelisest õpetajate perest 1500. Neid lahkunuid asendavad noored, koolipingilt tulnud õpetajad, kes pedagoogilist haridust ei oma. Neil on küll üks suur eelis — nad ei ole veel tardunud šablooni, olles seega võimelised kiiremini ümber kasvama ja nõukogude pedagoogika põhimõtteid paremini omandama.

Ulejäänud kahe kolmandiku kohta peab ütlema, et ka nende teadmised sõja ajal, eriti aga kultuuripimedal okupatsiooniajal, tuhmunud on ja tingimata värskendamist vajaksid.

Käesolev õppeaasta toimus raskel sõja-ajal, millele lisandusid veel üleminekuaasta raskused. Eelolev õppeaasta toimub juba rahuaegsetes tingimustes, ja seega ka suurendatud nõudmistega õppe- ja kasvatus-töö suhtes nii õpetajaile kui õpilasile.

Sellest järgnevalt on õpetajate ülesanded tuleval õppeaastal palju suuremad. Kõigepealt kehtib siis õpetajate kohta absoluutne nõue — olla nõukogude õpetaja selle sõna vääramatuse mõttes. Ja see tähendab: olla esiteks heaks oma ala tundjaks ja teadmiste edasiandjaks õpetajaks ning teiseks — olla tõeliseks nõukogude kasvatajaks, kes on veendunud nõukogude korra paremuses ja omab siirast

tahet, kasvatada õpilasist tõelisi nõukogude patrioote. Need kaks nõuet eeldavad aga ka suurt eeltööd. Et olla hea õpetaja, tuleb olla varustatud suure teadmiste pagasiga ja heade pedagoogiliste oskustega. Et olla hea ja veendunud nõukogude kasvataja, tuleb hästi tunda marksisimi-leninismi teooriat, milleta ei ole mõeldav sotsialistliku maailma-vaate kujunemine enesel ja veel vähem kujundamine teistel. Tuleb avastada need võimalused, mida pakub oma erialaline õppeaine õpilaste kasvatamiseks nõukogude vaimus. Need on küllaltki rasked ülesanded, millede juurde tuleb asuda viibimatult ja täie tõsidusega, kui tahetakse kuuluda nõukogude õpetajate perre. On hea, kui nende nõudmiste suurust juba aegsasti mõistetakse ja neile ette valmistatakse. Nõukogude valitsus omistab koolile suurt tähtsust, seda tõendab juba seegi asjaolu, et isegi raskel sõja-ajal näidati õpetajate suhtes üles erilist hoolitsust, tõstes õpetajate palku tunduvalt. Et pärast sõda nõukogude kooli osatähtsus riigis veelgi tõuseb, nähtub juba sellest, et käesoleval kevadel NSVL RKN määrusega suurendati üle maa koolide inspektoride arvu, rõhutades nende töö tähtsust; ühtlasi suurendatakse nende palku ühe kolmandiku võrra.

Nõukogude Eesti valitsus ja Kommunistlik Partei tulevad õpetajatele igati appi nende suurenevate ülesannete lahendamisel. Käesoleval suvevaheajal korraldab HRK laiaulatuslikud täienduskursused ligi 2000 õpetajale. Need kursused on mõeldud niihästi õpetajate erialaliste teadmiste täiendamiseks kui ka nende poliitilise taseme tõstmiseks.

Õpetajate hooleks jääb niihästi nende kursuste kui ka vaba aja maksimaalne ära kasutamine oma pedagoogilise ja poliitilise kvalifikatsiooni tõstmiseks. On viimane aeg seda teha, et võida tuleval õppeaastal koolitööpõllul rahuldavalt töötada. Tuleb silmas pidada, et sündmused arenevad praegusel äjajärgul kiirendatud tempos, kes nendega samme ei suuda pidada, jääb paratamatult ajast maha.

Nõukogude Eesti hariduselu tänapäeval

ENSV koolisüsteem.

Nõukogude korra kehtestamisega 1940. a. likvideeriti Eestis senine kiire tempoga dualistlikuks kujunev koolisüsteem ja rajati nõukogude koolisüsteem, olemuselt maailma progressiivsem. Endise, kodanliku koolisüsteemi dualism avaldus selles, et keskkoolid, gümnaasiumid ja kõrgemad koolid olid kujunemas peamiselt nn. „paremate inimeste“ (äri- ja suurkaupmeeste, töösturite, kõrgemate ametnike jts.), suurkodanluse laste koolideks, „rahvale“ aga olid määratud algkoolid ja alamad kutsekoolid (tööstuskoolid, tööstusõpilaste- ja naiskutsekoolid). Kõrge kooliraha, nn. selektsioon eksamil silmilikult koostatud

„testide“ ning ülesannete abil, õppekavade kooskõlastamatus, keskkooli klasside arvu piiramine ja teised sellised abinõud olid kunstlikeks tõketeks, milledega suurkodanlus püüdis kõrgendatud haridusest eemal hoida töötavate kihtide lapsi. Uha enam muutus haridus rahvale kättesaamatuks.

Nõukogude koolisüsteemi kehtestamine vabastas meie kooli ekspuataatorliku kihi meelevaldalt ja avas igapäevase laia tee haridusele.

Nõukogude koolisüsteem erineb põhimõtteliselt kõigist teistest maailmas leidunud ja leiduvatest koolisüsteemidest. Et täiel määral mõista nõukogude korra paremusi haridusalal, on vaja ainult tähelepanu juhtida nõukogude koolisüsteemi põhilistele erinevustele kõigist teistest. Need erinevused on järgmised:

1) Nõukogude koolisüsteem teostab kommunistliku hariduse ning kasvatuse andmist, luues eelduse vormilt rahvusliku ja sisult sotsialistliku kultuuri arenguks. Nõukogude koolisüsteem on nõukogude riigi üks tähtsamaid organeid, on nõukogude poliitika kandjaks kasvavasse noorsoosse. Nõukogude kool ei seisa „väljaspool poliitikat“, nagu ütleb kodanlus petlikult oma kooli kohta, mis faktiliselt teostab kodanlikku poliitikat. Nõukogude kool töötava rahva koolina teostab töötava rahva poliitikat, on täiel määral poliitiline asutus.

2) Nõukogude koolisüsteem on täiel määral riiklik. Kõik koolid on riigi ülalpidamisel ja juhtimisel. See asjaolu kindlustab koolile tugeva majandusliku aluse. Vastandina sellele oli kodanlikus Eestis, nagu kapitalistlikes maades üldse, rohkesti erakoole ning -koolikesi, mis olid kas „äravalituile“, saades suuri riiklikke toetusi (igasugu „kolledžid“, „lütseumid“ jt.) või viresid ainelises ning vaimses kehvuses. Nõukogude riigis kool on riiklik asutus ja riik varustab teda oma võimaluste täies ulatuses ja korraldab ning juhib ta tööd parimal pedagoogilisel tasemel.

3) Nõukogude koolisüsteem võimaldab oma sisuga kutsehariduse kiiret arengut üldhariduse alusel ja sellega loob eeldused kaadrite ja sotsialistliku ühiskonna tootmisjõudude probleemi lahendamiseks. Nõukogude koolis õppesisu on eluline, praktiliselt kasutatav sotsialistlikus ehitustöös. Seetõttu on nõukogude riigis arenenud uus, nõukogude intelligents tööliste ning talupoegade ridadest, kes rajas nõukogude kultuuri, teaduse ja tehnika. Kõikides rahvamasides peituvate loominguliste jõudude väljaarendamiseks on nõukogude koolisüsteem tugevasti diferentseeritud. Ta omab väga mitmekesiseid kutsekoole, mis võimaldavad noortel omandada spetsialiteeti kõigil ühiskonna tööjaotuse põhilistel aladel. Teiseks on nõukogude koolisüsteem elastne, võimaldades haridust omandada mitte ainult nooril, vaid ka täiskasvanuil. Selleks peale täisajaliste ning päevaõppeliste koolide töötavad õhtused ja osaajalised koolid, mittetatsionaarsed õppeasutused ning osakonnad, on korraldatud eksternaat, on kujunenud kursuste, õppepäevade jt. kvalifikat-

siooni tõstmise õpingute süsteem. Niiviisi saab õppida ja edasi õppida igaüks, kel selleks on soovi.

4) Nõukogude koolisüsteemi kõik astmed on reaalsetl kättesaadavad kõigile õppida-soovijaile, kes on selleks võimelised. Hariduse kättesaadavus on tagatud õppemaksu puudumise, laialdase stipendiumide süsteemi, ühiselamute, internaatide, ühistoituslustamise ja muude soodustuste läbi. Seega majanduslikud põhjused, mis kodanlikus ühiskonnas tõkestavad töötava rahva lastel haridust omandamast, ei ole kellelegi takistuseks hariduse saamisel. Inimeste arv, kes õpivad koolides, kursustel, eksternidena jne., on nõukogude ühiskonnas silmapaistvalt kõrge.

5) Nõukogude koolisüsteem tagab täielikult tõelise hariduse saamist naissoole, vastavalt nõukogude ühiskonnas teostatud mees- ja naissoo võrdsete õiguste põhimõttele. Nõukogude koolisüsteem ei tee vahet mees- ja naissoole antava hariduse väärtuses, ei paku tütarlastekoolides „lahjendatud“, vaid täisväärtuslikke teadmisi.

6) Nõukogulik koolisüsteem on ühtne kõigile Nõukogude Liidus elavaile rahvastele. Seesama täisväärtuslik haridus, mis saab osaks Moskva, Leningradi, Kiievi, Harkovi ja teiste keskuste je enimarenenud maakohtade elanike lastele, saab osaks lastele ka kaugeimateski oblastites ning vabariikides. Seejuures on kool emakeelne, kõrgem kool kaasa arvatud. Seega on teostatud kõigile rahvastele võrdse hariduse andmine, vastavalt Nõukogude Liidus valitsevale rahvaste üheõiguluse põhimõttele.

Üldhariduslike koolide süsteem

ENSV üldhariduslikud koolid on esindatud kahe koolitüübiga, mis moodustavad ühtluskooli kaks astet. Need koolid on:

1) Mittetäielik keskkool ehk seitsmeaastane kool, mis hõlmab 7 esimest õppeaastat, I—VII klassi, ja moodustab üldharidusliku kooli esimese kontsentr. 1944./45. õ. a. töötas meil 793 mittetäielikku keskkooli 87 000 õpilasega ja 3450 õpetajaga.

2) Täielik keskkool ehk keskkool, mis koosneb mittetäieliku keskkooli I—VII klassist ja VIII, IX, X, XI klassist, seega hõlmab endasse 11 õppeaastat. Neli viimast õppeaastat (VIII—XI klass) moodustavad üldharidusliku kooli teise kontsentr. Täielikke keskkooli meil 39. Neis õppis 1944./45. õ.-a. 15 500 õpilast 750 õpetaja juhatusel.

Algkooli-nimelist kooli, mida varem tundsi iseseisva koolitüübina, ENSV koolisüsteemis ei eksisteeri. Endised 6-klassised algkoolid on VII klassi juurdelisamise teel kujunenud mittetäielikeks keskkoolideks. Enamikus teistes liiduvabariikides (kus maal on 4-aastane koolisundus) töötab 4-klassine algkool eri koolitüübina. Ka meil leidub vähesel määral koole, milles on ainult 4 esimest klassi ja mida seepärast võiks nimetada nõukogude terminoloogia järgi algkoolideks.

Möödunud õppeaastal teotses 199 algkooli 6 600 õpilasega ja 270 õpetajaga.

ENSV koolisüsteemi tuumaks on mittetäielik keskkool, sest et meil kehtib 7-aastane koolikohustus. Üldise koolikohustuse teostamine ja 7-aastase kooli tugevdamine on meie peaülesandeks koolide alal.

Mittetäielik keskkool avab oma lõpetajaile rea võimalusi. Lõpetaja võib: 1) edasi õppida üldharidusliku kooli VIII klassis, kuhu võetakse vastu ilma eksamiteta, mittetäieliku keskkooli lõputunnistuste paremuse järjekorras, 2) astuda kutsekeskkooli (tehnikumi), kuhu sisseastumiseks tuleb sooritada mõned eksamid, 3) siirduda tööle, õppides edasi töö kõrval. Mittetäielik keskkool on lõpetajale kaasa andnud tõhusa elementaarsete teadmiste ning oskuste pagasi.

Hariduse RK süsteemis töötab ka rida koole defektsetele lastele — kurtummadele (Porkunis ja Tartus, nõrgaandelistele — Kosejõel Harjumaal jm.).

Sügavamat üldharidust annab täielik keskkool oma keskkooli-klasse osas (VIII—XI), valmistades noori ette kõrgemasse kooli astumiseks. Nõukogude keskkool oma ilmelt on reaalkool. On aga juttu olnud keskkooli harunemisest (vt. Я. В. Кеткович, Специализация X класса средней школы. „Советская Педагогика“ 1942, Nr. 12, lk. 30—36).

Nõukogude keskkoolis esinevad normaalselt kõik klassid, esimesest klassist (I õppeaastast) peale. Meie keskkoolidest (39) oli 1944/45. õ.-a. selliseid koole ainult 21. Ülejäänud 18 keskkoolis olid VII—XI klassid (10) või VIII—XI klassid (5) jne. Seitsmenda klassiga algavate keskkoolide suur arv on tingitud meil varem kehtinud koolisüsteemist (6-kl. algkool + 5-kl. keskkool), milles 7. õppeaasta oli keskkooli (gümnaasiumi) I klassiks.

Peale tavaliste üldhariduslike koolide leidub ENSV koolisüsteemis koole ka täisealiste ja on projekteeritud koole töölis- ja maanoorsoole. Oma struktuurilt need koolid ei erine tavalistest koolidest. Erinevused on õppeajas (need on õhtukoolid).

Suure poliitilise tähtsusega sammuks osutub **töölisfakulteedide** (rabfak) asutamine, milledega nõukogude võimule ustavaile töölisnoortele antakse võimalus kiirendatud korras omandada keskharidus kõrgemasse kooli astumiseks, et parandada üliõpilaskonna ja haritlaskonna sotsiaalset koostist.

Nõukogude koolisüsteemi täielik elluviimine loob kõik eeldused eesti töötava rahva kiireks kultuuriliseks tõusuks. Möödunud õppeaastal töötas ENSV-s üldse 1038 üldhariduslikku kooli 108 700 õpilasega ja 4470 õpetajaga.

KASVATUS- JA ÕPPETOÕ ÜLDHARIDUSLIKUS KESKKOOLIS.

Möödunud õppeaasta oli meil nõukogude eesti kooli taastamisaastaks, mida iseloomustab kõigepealt erakordselt pingerikas töö, aga selle kõrval ühtlasi ka ülesehitustööga loomulikult kaasaskäiv töö-

rõõm. Paljudes koolides tuli alata peagu mittemillestki. Koolimajad olid sõjaolukorras peagu igal pool kannatada saanud — sakslaste poolt rüüstatud või koguni maha põletatud, kooli mööbel rikutud või laiali kantud, õppevahendid ja raamatukogud suurelt osalt hävinud, õpetajadki sageli sõjamõllust kaasa viidud. Just koolide kohtlemise suhtes oli fašism paljastanud kõige silmapaistvamalt oma kultuuri-vaenlikkuse. Nõukogude korra esimeseks edasiviivaks sammuks oli kooliruumide tagasiandmine nende õigeile valdajaile. See oli igal pool meeoleolustvaks sündmuseks niihästi õpilasile, õpetajaile kui ka lastevanemaile astuda jälle vabana üle oma kooliläve. Ja igauhele neist oli nagu iseenesest-mõistetav, et tuleb ühiselt käed külge lüüa kooliruumide töökõlvulikuks korrastamisel. See ühine siht ja kollektiivne töö rajas juba õppeaasta esimestel päevadel teatava aluse nõukogulikule kooliühiskonnale.

Uhiste pingutuste tulemusena võis alata tegelik õppetöö algkoolides enamasti juba oktoobri ja keskkoolides suurelt osalt novembri kestel. Õpetajate vähesus ja sobivate õpikute puudus olid kõige kardinaalsemad raskused, millega algusest peale tuli heidelda. Väheste sõjategevusest järelejäänud trükikodade tõttu ei saadud õppetöö algsuhte valmis isegi õppekavadega. Kuid kõik need raskused ületati hea tahte ja järjekindlate pingutustega. Õpetajate kaadrid täiendati asjast huvitatud kutseta õpetajatega ja HRK Metoodiline sektor rakendas kiire korras tööle allesjäänud koolikirjanikud uute õpikute soetamiseks. Õppeaasta jooksul on valminud kasutamiseks 60 uut õpikut, mida on trükitud 698 000 eksemplaris. Sellist intensiivset tööd nii lühikese aja kestel pole eesti kooli heaks kunagi varem tehtud. Ometi peab märkima, et sellega ei suudetud kaugelt veel rahuldada kõiki nõudeid. Vajadus uute ajakohaste õpikute järele oli kogu õppeaasta kestel üsnä terav, sest hulk õpikuid jõudis ilmuda alles õppeaasta lõpuks.

Kõiki raskusi, mis nõukogude eesti kooli ülesehitamisel ees seisid, oleks olnud õpetajaskonnal võimatu tähelepandavalt ületada, kui juhtivad valitsuse- ja haridusorganid poleks näidanud erakordset huvi ja valvsust nõukogude eesti kooli käekäigu suhtes. Väljapaistvat positiivset mõju avaldasid eriti RKN ja EK(b)P määrused koolide töö parandamise kohta, Hariduse Rahvakomissari Käskkiri nr. 19, ta „Nõukogude Õpetajas“ avaldatud kirjutus kooli koostööst kommunistlike noortega, Tervishoiu Rahvakomissari Käskkiri noorsoo tervishoidliku olukorra parandamiseks, ringkiri kooliruumide kaunistamise asjus jne.

Eriti mainitud EK(b)P määrus omas ulatuslikku tähendust, kohustades maakondade ja linnade täitevkomiteesid tähtajaks lõpule viima koolide remont, koole kütteainetega varuma, kindlustama vajalik transport. Samuti kohustas see määrus Ehituse ja Ehitusmaterjalide Rahvakomissariaati koolide jaoks laiali saatma aknaklaasi; Riiklikku Kirjastuskeskust õpikute väljaandmisele ettenähtud tähtaegadel; Hariduse Rahvakomissariaati organiseerima õpetajaile jaanuaris viiepäeva-

sed ja aprillis kolmepäevased seminarid ja palju muud. Ükski kooli eduks vähegi tähtis ala ei jäänud hoolduseta. 13. jaanuaril 1945. alustas ilmumist HRK väljaandel nädalaleht „Nõukogude Õpetaja“, mis algusest peale kujunes igale õpetajale sisukaks informatsiooniallikaks, sisaldades ühtlasi rohkearvuliselt ka pedagoogilisi põhiküsimusi ja teiste nõukogude rahvaste koolielu käsitlevaid kirjutusi. Sellele lisaks alustas oma ilmumist k. a. algul ka pedagoogiline ajakiri „Nõukogude Kool“, tuues hulga sisukaid artikleid meie juhtivailt koolimeestelt. See ajakiri saadetakse HRK poolt koolidele tasuta laiali.

Selliste aktsioonidega rajati niihästi materiaalne kui ka vaimne alus nõukogude eesti koolitöö teostamiseks ja arenguks. Pärast pikka okupatsiooniaegset varjuund suunduski eesti kool nüüd uuesti edasiviivale teele. Töö koolis muutus järkjärgult viljakamaks ja mitmekülgsemaks ja ühes sellega kasvas järjest ka õpilaste huvi töö vastu. Ule hulga aja ei piirdunud õpilased möödunud õppeaastal enam ainuüksi otseste õpingutega koolipingis, vaid nad kasutasid meelsasti ka uuestiavanevad võimalusi isetegevuseks, enesearendamiseks väljaspool klassitööd. Eriti massiliseks kujunes igal pool osavõtt kooli spordikollektiivist, kus harrastati innukalt kõiki spordialasid, korraldati näiteks suusa- ja jooksukrosse, järjekindlaid võimlemisharjutusi, malevõistlusi. Peaaegu igal pool moodustati ka rahvatantsude harrastajate rühmad, kes möödunud õppeaastal on rohkesti esinenud koolipidudel, Punaarmee sõprusõhtutel, aga ka väljaspool kooli, aidates täita kohalike organisatsioonide aktuste kavasad. Teistest õpilaste vabaharrastuse organisatsioonidest on enam esile kerkinud koolide kirjandus- ja muusikaringide tegevus. Esimene on igal pool elavalt osa võtnud kirjanike tähtpäevade pühitsemisest, korraldanud kirjandi- ja kõnevõistlusi; muusikaringid on rohkesti kujundanud uusi õpilasorkestreid ja harrastanud innukalt koori- ja soololaule. Selle kõrval ei ole unustatud pühitsemast pidulike aktuste ja sellekohaste esinemistega ka eesti ja vene heliloojate mälestustähtpäevi, kusjuures on olnud õpilaste lemmikuks eriti Läte ja Tšaikovski. Humanitaarainetega võrreldes on reaalainete ringid jäänud üldiselt tagaplaanile ja seda põhjusel, et peaaegu kõikides koolides on katsetamisteks vajalikud õppevahendid sõjaolukorras massiliselt kaotsi läinud.

Õpilastes ei ole puudunud huvi ka poliitilise eneseharimistöö vastu. Pioneeride ja kommunistlike noorte organisatsioonidesse on küll astunud vägagi tagasihoidlikult, kuid selle eest on paljudes koolides asutatud poliitkasvatuse ringe ja peale nende on tehtud poliitilist kasvatustööd ka ajaloo, filosoofia jt. ringides, milledest osavõtt on olnud vahel massiline. Nii on näit. Rakvere ajaloolis-filosoofilise ringi tööst osa võtnud 200 õpilase ümber ja tema poolt 14. III k. a. Karl Marxi surmapäeva tähistamiseks korraldatud sisukast aktusest kogu koolipere.

Usna elav on olnud eneseharimistöö ka õpetajate peres. 1. aprilliks oli üle maa asutatud juba 100 meetodilist ringi, kus õppeaasta kestel

tehti hulk sisukat ning edasiviivat pedagoogilist ja metoodilist tööd, mis on pakkunud silmapaistvat tuge eriti noortele kutseta õpetajaile. Igal pool on õpetajad järjekindlalt koos käinud eriti Stalini „Nõukogude Liidu Suurest Isamaasõjast“ ja „Partei ajaloo“ kursuse läbitöötamiseks. Tähelepanuväärne osa on olnud täita ka haridusosakondade juures töötavil pedagoogilistel kabinetidel. Tallinna ja Tartu pedagoogilistes kabinetides on laenutatud õpetajaile raamatuid ja koolidele õppevahendeid. Tallinna kabinetil on huvitavaid ning õpetlikke kitsasfilme, mida on koolidele laenutatud 16 400 m. Tartu pedagoogilise kabineti juures on töötanud õpetajate edasiharimisseminarid poliithariduse, pedagoogika, ajaloo ja Konstitutsiooni, eesti keele ja koolieelse kasvatusel alal. On antud õpetajaile ka individuaalset konsultatsiooni, koostatud näidistöökvu eesti keele, matemaatika, laulmise, ajaloo, vene keele ja looduslool alal. Maakonna metoodilistele ringidele on korduvalt saadetud lektoreid. Tallinna pedagoogilises kabinetis on koolid korraldanud praktilisi töid loodusteaduses.

Pedagoogiliste kabinetide töös on andnud end igal pool pidurdavalt tunda kasutada olevate õppevahendite ja kirjanduse vähesus, tööjõudude puudus, õpetajate kokkutulekut on takistanud talvekuude halvad liiklusolud ja suur töökoormus.

Kui detsembris õpetajate seminaride koosolekuid võidi veel põhjusega nuriseda, et eesti koolil puudub alles õige nõukogude kooli ilme, puuduvad seinalehed, loosungid ja ruumide kaunistamine eest pole hoolitsetud, — siis on õppeaasta lõpuks seski suhtes olukord silmapaistvalt muutunud. Seinalehtede visa edenemine oli tingitud materjalide ja kogemuste puudumisest. Ja kui seinalehed tehti, siis olid nad sisult enamasti kuivalt-ametlikud ja välimuselt nigelad. Õppeaasta lõpu poole on aga olukord paranenud ja õpilaste huvi seinalehtede vastu seda enam tõusnud, mida üksikasjalikumalt ja konkreetsemalt need on suutnud peegeldada tegelikku koolielu. Mis puutub kooliruumide kaunistamisse, siis võttis see esimese mai püha puhul eriti hoogu ja saavutas üldiselt häid tulemusi.

Kuigi niihästi õpilased kui ka õpetajad töötasid täie tõsidusega kogu õppeaasta kestel, muutus oodatavate eksamite tõttu töö koolis viimaseil nädalail eriti pingeliseks, nii et paljud hakkasid hädaldama õpilaste ülekoormatuse üle. See pingeline töö oli siiski vajalik, et lõpuks ometi üle saada neist lünkadest, mida õpilaste teadmistesse olid jätnud okupatsioonaja väga piiratud ja loid töö, aga ka möödunud õppeaasta töötakistused ajutiste valgustushäirete, külmade ruumide ja mõnede nakkushaiguste kujul, mis siin-seal esinesid. Nüüd, mil eksamid on suures osas juba möödas, on kõik koolitegelased eesotsas koolide inspektoritega, kes eksameid pidevalt jälginud, jõudnud ühisele otsusele: eksameist on olnud kasu. Mõnes aines, nagu kirjanduslugu jt., kus sobivad õpikud puudusid, jäid töötulemused küll eksamitepingutustegi

järel pealiskaudseiks ja väheütlevaiks, aga teatav teadmiste süsteem ja ülevaade saavutati siingi.

Möödunud kooliaasta tähendab tunduvalt sammu edasi nõukogude eesti kooli kujundamises. ENSV valitsuse ja kooli juhtivate organite valvsuse ja hoolitsuse, uute sobivate õpikute soetamise jätkamise, pedagoogilise teadlikkuse ja poliitilise kasvatuse süvendamise kaudu saavutab nõukogude eesti kool loodetavasti juba järgmisel õppeaastal taseme, mis teeb ta võrdseks liikmeks teiste nõukogude rahvaste koolide hulgas.

TEHNIKUMIDE UMBERKORRALDAMINE.

Teistes liiduvabariikides, eriti Vene Nõukogude Föderatiivses Sotsialistlikus Vabariigis tehnikumid on kujunenud võimsaks süsteemiks, mille abil suurearvuliselt valmistatakse ette kesktehnilisi kaadreid rahvamajanduse kõikidele aladele. Sajad tuhanded mittetäieliku kesk-kooli õpetajad, niihästi poisid kui ka tütarlapsed igal aastal astuvad tehnikumidesse, ja kolm-neli aastat hiljem, olles saanud tõhusa teoreetilise ja praktilise ettevalmistuse, siirduvad käitistesse ja asutustesse produktiivsele tööle.

Kodanliku režiimi aegadel Eestis olid tehnikumid nõrgalt arenenud. Paljude aastate vältel kogu Eesti kohta oli siis meil kõigest üks tööstuslik tehnikum — Tallinnas ja alles 1936. aastal asutati Tartus teine. Pisut parem oli olukord majandusliku kesktehnilise kutsehariduse korraldusega; sel alal töötas neli kommertskooli. Ja kui nimetatud kuuele kõrgema astme kutsekoolile lisada veel seitsmes — Tallinna Mere-kool, — siis sellega loetelu ongi lõpul. Põllunduse, tekstiil-, toitlus jne. erialadel polnud siis ühtegi tehnikumi ega muunimelist kõrgema astme kutsekooli, rääkimata tervishoiu, kalanduse, spordi jne. aladest.

Nõukogude korra kehtestamise järel, kui rahvamajanduse kõik alad hakkasid arenema erakorralise kiirusega ja kui kodanliku režiimi ajal alati kardetud üleproduktiooni asemel kohe ilmses järjest suurenev puudus eriteadlaste kaadritest, seehulgas ka kesktehnilistest kaadritest, oli peatselt selge, et meie tehnikumide võrku on vaja kiirelt ja suures ulatuses laiendada. Hariduse Rahvakomisariaadi poolt koostati vastavad kavad, mida pidi teostatama alates -941./42. õppeaasta algusest. Fašistliku Saksamaa reetlik kallaletung aga ei võimaldanud seekord alustada meie tehnikumide võrgu laiendamist ja reorganiseerimist ja rasked okupatsiooniaastad omakorda veelgi nõrgestasid ja lõhkusid meie piiratud tehnikumide võrku.

Eesti NSV territooriumi vabastamise ja nõukogude korra taastamise järel tõusid tehnikumide võrgu arendamise ja laiendamise probleemid uuesti akuutselt päevakorda ja juba 1944./45. õppeaastaks vabariikliku alluvusega tehnikumide ja erikeskkoolide üldarv tõusis 39-le, millest Hariduse Rahvakomisariaadi alla kuulusid 16 tehnikumi ja 4 õpetajate seminari, kokku 4701 õpilasega.

Ülesehitustöö esimestel nädalatel ja kuudel arusaadavalt polnud võimalik põhjalikult läbi töötada kõiki kesktehnilise kutsehariduse korralduse probleeme. Alles käesoleva aasta veebruarist alates võttis HRK Kutsekoolide Osakond need probleemid põhjalikule läbitöötamisele, et sihikindlalt ja kaalutult rajada püsivad alused meie tehnikumide võrgu edaspidiseks kujundamiseks ja arendamiseks.

Kõigepealt osutus tarvilikuks saavutada selgus küsimuses: kes nimelt hakkab juhtima ja korraldama tehnikume. Teistes liiduvabariikides tehnikumid ei allu Hariduse Rahvakomisariaadile, vaid teistele vastavatele rahvakomissariaatidele ja keskasutustele. Küsimus, kas meil peab Hariduse Rahvakomissariaat jätkama tehnikumide juhtimist ja arendamist, või osutub otstarbekohasemaks ka meie tehnikumid hajutada teiste rahvakomisariaatide alluvusse, oli vastavates instantsides arutamisel juba 1940./41. aastast, ilma et selle kohta kuni sõja puhkemiseni oleks mingit kindlat otsust tehtud. Käesoleval aastal tuli see küsimus esimesena uuesti üles tõsta ja see lahendati meie Rahvakomisariide Nõukogu poolt järgmiselt: kõik need tehnikumid ja erikeskkoolid, mis valmistavad ette kaadreid ainult ühele mingile ressoorile, olgu selle ressoori juhtimisel ja alluvuses; kõik need tehnikumid aga, millised valmistavad ette kesktehnilisi kaadreid paljudele keskasutustele, jäägu Hariduse RK alluvusse. Selle otsusega õieti sanktsioneeriti see olukord, milleni tegelik elu meid ise oli välja viinud. Põllutöö Rahvakomissariaat nimelt juba 1940. aastal võttis üle kõik põllumajanduslikud õppeasutused ja nende najal organiseeris oma tehnikumide võrgu. Tervishoiu RK alluvuses aga olid juba organiseeritud tervishoiu erikeskkoolid, Kunstide Valitsuse alluvuses — kunstikeskkoolid. Muude erialade õppeasutused, eeskätt tööstuslikud ja majanduslikud tehnikumid, olid jäänud HRK alluvusse ja sinna nad otsustatigi jätta, sest nende võrdne jaotamine teiste rahvakomissariaatide vahel ja ka nende pedagoogilise juhtimise ja järelevalve küsimusi oleks olnud õige raske lahendada.

Järgnes küsimus: kui suureks peab kujunema Hariduse Rahvakomisariaadile alluvate tehnikumide võrk ja kui palju igal üksikul erialal see võrk peab suutma aastas kesktehnilisi kaadreid ette valmistada? See küsimus lahendati koostöös kõikide teiste rahvakomissariaatidega ja muude keskasutustega. Pärast põhjalikku kaalumist valmis Hariduse Rahvakomissariaadi tehnikumide uus võrgukava, mis kiideti heaks ENSV Rahvakomisariide Nõukogus ja kinnitati Üleliidulises Kõrgemate Koolide Komitees Hariduse RK tehnikumide tiitelnimestiku näol.

Nimetatud dokument — tiitelnimestik — omab põhipanevat tähtsust eelseisval tehnikumide võrgu väljaarendamisel ja seepärast on ta siinjuures täielikult ära toodud.

Eesti NSV Hariduse Rahvakomissariaadi tehnikumide tiitelinimestik
1. juulist 1945 a.

Nr.	Tehnikumi nimetus	Osakonnad	Erialad	Tehniku kvalifikatsioon
1.	Tallinna Elektromehaanika-tehnikum	I. Mehaanika II. Elektrotehnika III. Transport	1. Metallide töötlemine lõikamisega 2. Tapsuristade tootmine 3. Elektrikeskjaamade soojusosa 4. Tugevvoolu tehnika 5. Nõrgavoolu tehnika 6. Autode remont ja ekspluatatsioon 7. Vedurimajandus 8. Vagunimajandus 9. Teedemajandus 10. Jalatsite tehnoloogia	Tehnik-tehnoloog Tehnik-mehaanik Soojusmajanduse tehnik Elektrotehnik " " Tehnik-mehaanik " " Teede tehnik Tehnik-tehnoloog
2.	Tallinna Industriala-tehnikum	Õhtune osakond I. Ehitus II. Mäe-keemia	1. Tööstuslik ja tsiviilehitus 2. Elumajade ehitus ja ekspluatatsioon 3. Autoteede ja sildade ehitamine ja ekspluatatsioon 4. Arhitektuur 5. Põlevkivi leiukohtade töötlemine 6. Põlevkivi ümbertöötamise tehnoloogia 7. Värvide ja lakkide tehnoloogia 8. Tselluloosi ja paberi tehnoloogia	Ehitustehnik " " " " " " Mäetehnik Tehnik-tehnoloog " " " "
3.	Tallinna Arve- ja Plaanindustehnikum	Õhtune osakond	1. Tööstuslik raamatupidamine 2. Kaubanduslik raamatupidamine 3. Tööstus- ja toidukaupade tundmine 4. Tööstusettevõtete planeerimine 5. Statistika	Tööstuse raamatupidaja Kaubanduse raamatupidaja Tehnik-kaubatundja Planeerija Statistik

Nr.	Tehnikumi nimetus	Osakonnad	Erialad	Tehniku kvalifikatsioon
4.	Tallinna Kergetööstuse tehnikum		<ol style="list-style-type: none"> Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine Dekoratiivkudumine Trikotaaž ja tikandus Peakatete tootmine Dekoratiivsete nahkesemete tootmine 	<p>Tehnik-konstruktor-modelist Tehnik-tehnoloog</p> <p>" "</p> <p>" "</p> <p>" "</p>
5.	Tallinna Ühiskondliku Tootlustamise Tehnikum	<p>Õhtune osakond</p> <p>I. Elektromehaanika</p> <p>II. Mäe</p> <p>Õhtune osakond</p>	<ol style="list-style-type: none"> Toiduvalmistamise tehnoloogia Dietetika Liha ja lihasaaduste tehnoloogia 	<p>Tehnik-tehnoloog</p> <p>Tehnik-dietetik</p> <p>Tehnik-tehnoloog</p>
6.	Tartu Industriaal-tehnikum		<ol style="list-style-type: none"> Metallide töötlemine lõikamisega Autode remont ja ekspluatatsioon Tugevvoolu tehnika Nõrkvoolu tehnika Põlevkivi leiukohtade töötlemine Turbatööstus Tööstuslik ja tsiviilehitus 	<p>Tehnik-tehnoloog</p> <p>Tehnik-mehaanik</p> <p>Elektrotehnik</p> <p>" "</p> <p>Mäetehnik</p> <p>Tehnik-tehnoloog</p> <p>Ehitustehnik</p>
7.	Tartu Arve- ja Plaainidustehnikum		<ol style="list-style-type: none"> Tööstuslik raamatupidamine Kaubanduslik raamatupidamine Tööstus- ja töidukaupade tundmine Tööstusettevõtete planeerimine 	<p>Tööstuse raamatupidaja</p> <p>Kaubanduse raamatupidaja</p> <p>Tehnik-kaubatundja</p> <p>Planeerija</p>
8.	Tartu Kergetööstuse tehnikum	Õhtune osakond	<ol style="list-style-type: none"> Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine Dekoratiivkudumine Trikotaaž ja tikandus Dekoratiivsete nahkesem. tootmine Dekoratiivkeraamika Toiduvalmistamise tehnoloogia 	<p>Tehnik-konstruktor-modelist</p> <p>Tehnik-tehnoloog</p> <p>" "</p> <p>" "</p> <p>" "</p> <p>" "</p>

Nr.	Tehnikumi nimetus	Osakonnad	Erialad	Tehniku kvalifikatsioon
9.	Rakvere Arve- ja Plaanin- dustehnikum		1. Tööstuslik raamatupidamine 2. Kaubanduslik raamatupidamine 3. Tööstus- ja toidukaupade tundmine 4. Tööstusettevõtete planeerimine	Tööstuse raamatupidaja Kaubanduse raamatupidaja Tehnik-kaubatundja Planeerija
10.	Rakvere Kergetööstuse- tehnikum		1. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 2. Dekoratiivkudumine 3. Trikotaaž ja tikandus 4. Toiduvalmistamise tehnoloogia	Tehnik-konstruktor-modellist Tehnik-tehnoloog " " " "
11.	Pärnu Arve- ja Tööstus- tehnikum		1. Kaubanduslik raamatupidamine 2. Tööstus- ja toidukaupade tundmine 3. Kaubanduse planeerimine 4. Statistika 5. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 6. Dekoratiivkudumine	Kaubanduse raamatupidaja Tehnik-kaubatundja Planeerija Statistik Tehnik-konstruktor-modellist Tehnik-tehnoloog
12.	Viljandi Arve- ja Tööstustehnikum	I. Arve-plaaninduse II. Õmblemise-kudu- mine	1. Tööstuslik raamatupidamine 2. Tööstus- ja toidukaupade tundmine 3. Kaubanduse planeerimine 4. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 5. Dekoratiivkudumine 6. Toiduvalmistamise tehnoloogia	Tööstuse raamatupidaja Tehnik-kaubatundja Planeerija Tehnik-konstruktor-modellist Tehnik-tehnoloog " "
13.	Paide Arve- ja Tööstustehnikum		1. Kaubanduslik raamatupidamine 2. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 3. Dekoratiivkudumine	Kaubanduse raamatupidaja Tehnik-konstruktor-modellist Tehnik-tehnoloog
14.	Võru Tööstustehnikum	I. Tehnoloogia II. Õmblemise-kudu- mise	1. Metallide töötlemine lõikamisega 2. Puidu- ja mööblitööstus 3. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 4. Dekoratiivkudumine	Tehnik-tehnoloog " " Tehnik-konstruktor-modellist Tehnik-tehnoloog

Nr.	Tehnikumi nimetus	Osakonnad	Erialad	Tehniku kvalifikatsioon
15.	Valga Arve- ja Tööstustehnikum		<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaubanduse planeerimine 2. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 3. Dekoratiivkudumine 	Planeerija Tehnik-konstruktor-modelist Tehnik-tehnoloog
16.	Haapsalu Arve- ja Tööstustehnikum		<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaubanduslik raamatupidamine 2. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 3. Dekoratiivkudumine 4. Trikotaaž ja tikandus 	Kaubanduse raamatupidaja Tehnik-konstruktor-modelist Tehnik-tehnoloog " " "
17.	Kuressaare Tööstustehnikum		<ol style="list-style-type: none"> 1. Tööstuslik ja tsiviilchitus 2. Rõivaste konstrueerimine ja modelleerimine 2. Dekoratiivkudumine 	Ehitustehnik Tehnik-konstruktor-modelist Tehnik-tehnoloog

Peatume lühidalt HRK tehnikumide tiitelnimestikus esinevate erialade või täpsemalt öeldes erialade rühmade juures.

Uue võrgukava pealiskaudselgi vaatlemisel puutub kohe silma tööstuslike erialade osatähtsuse suur tõus: on ette nähtud tervelt 20 eriala. Umbes pooled neist (9 eriala) on kujundatud seniste võrdlemisi õige laiade erialade jaotamisega kitsamateks erialadeks, ülejäänud 11 eriala on meie oludes täiesti uued. Just tööstuslike erialade jaoks kesktehniliste kaadrite ettevalmistamine seni oli meil kõige vähem arenenud ja seepärast, samuti ka arvestades eelseisva rahvamajanduse ülesehitamise perioodi suuri nõudmisi tööstuslike kaadrite järele, osutus tarvilikuks otsustavalt tõsta tehnikumide läbilaske võimet tööstuslike erialade osas.

Majanduslike erialasid on uues võrgukavas kuus. Võrreldes õppetöö suunaga endistes kommerts-koolides, kus võrdlemisi õige ulatuslikule üldhariduslikule ettevalmistusele ja lisatud vaid üldlaadiline, diferentseerimata majandusalaline ettevalmistus peaarhuga raamatupidamise ainetel, osutub uues võrgukavas ettenähtud erialade kitsendamine soodsaks eelduseks iga üksiku eriala märksa põhjalikumaks omandamiseks.

Kergetööstuse erialade eesmärgiks on jätkata ja edasi arendada meie seniste naiskutsekoolide tööd. Neid erialasid on kuus. Lisaks praegu õpetatavale neljale erialale tuleb veel kaks eriala, nimelt dekoratiivsete nahkesemete tootmise ja dekoratiivkeraamika õpetamise taastamine.

Viimaks tootluserialad, mis arendatakse välja endise kodumajandusliku ettevalmistuse baasil, kuid millised nüüd suunduvad kesktehniliste kaadrite ettevalmistamisele ühiskondliku toitlustamise ettevõtete jaoks.

Territoriaalse jaotuse mõttes on koondatud Tallinna võrdlemisi suur arv tehnikume, nimelt viis kooli. Järgneb Tartu kolme ja Rakvere kahe tehnikumiga, kuna ülejäänud maakonnalinnades igaühes on üks tehnikum. Sel viisil on arvestatud meie keskuste osatähtsust, samuti ka nendes leiduvate tehnikumide tegelikke arendamise võimalusi. Uhtlasi on seega kesktehnilise hariduse omandamine tehtud kättesaadavaks igas maakonnas.

Tehnikumide uued õppeplaanid on juba välja töötatud. Käsil on ka pingerikas töö uute õppekavade koostamisel. Üldhariduslike ja üldtehniliste ainete õppekavad arvatavasti saadetakse tehnikumidele kätte juba juulikuu vältel. Märksa suurema ulatusega on eriainate õppekavade koostamise töö. Kui arvestada, et igal erialal on keskmiselt 10 eriõppeainet ja kõiki erialasid on kokku 27, siis leiame, et Kutsekoolide Osakonna lähemate aastate töökavas on üle 250 eriaine õppekava koostamine. See töö arusaadavalt võtab mitte vähe aega, kuid teiselt poolt on juba astunud samme selleks, et kõikide nende erialade jaoks, millistel eeloleval 1945./46. õppeaastal hakkavad töötama vanemad

kursused, õppekavad valmiksid hiljemalt uue õppeaasta alguseks.

Paralleelselt meie tehnikumide õppemetoodilise töö ümberkorraldamisega osutub vajalikuks edukaks õppetööks vajalike materiaalsete eelduste kindlustamine (ruumid, nende remont, korrastamine ja küte, sisustus, õppevahendid, kabinettide laboratooriumide ja töökodade erisisseseaded jne.). Ei tohi unustada ka õpilastele vajalike majanduslike eeltingimuste loomist, — mõtlen selle all nende toitlustamise korraldamist ja ühiselamutega kindlustamist. Ja — last, but not least — kerkib üles täie teravusega ka õpetajate kaadrite täiendamise ja ümber-ettevalmistamise küsimus.

Need kõik on suured ja tähtsad küsimused ja on selge, et nende edukas lahendamine rasketes pärastsõjaaegsetes tingimustes nõuab palju pingestikast tööd. Märkides aga meie tehnikumide kaadrite senist andunud ja tulemusrikast tööd, võib kindlasti loota, et ühine töö ja püüdmine kõikidest nendest raskustest edukalt üle aitab ja et meie tehnikumid suudavad auga täita neile usaldatud tähtsa ülesande: kindlustada Eesti NSV rahvamajandusele tarvilike kesktehniliste kaadrite juurdekasvu ja nende kõrgekvaliteedilist ettevalmistust.

KÕRGEMA HARIDUSE KORRALDUS.

Kõrgema hariduse ülesandeks on valmistada ette kõrgesti kvalifitseeritud eriteadlasi, kes on võimelised omandama teaduse saavutusi, ühendama teooriat praktikaga, siduma töökogemusi teadusega ja täielikult kasutama teaduse ja tehnika saavutusi inimkonna elu-olu tingimuste paremustamiseks.

Teaduse ja töö süntees on Nõukogude Liidu tähelepanuväärivaks saavutuseks. Teadus teenib Nõukogudemaal sotsialistliku ülesehitustöö ülesandeid rahva ning kodumaa heaks ja teede rajamiseks uuele teadusele, kultuuri tõstmisele ja tugevdamisele.

Praegune pärastsõjaaegne olukord nõuab palju kõrgema haridusega juhtivaid eriteadlasi, ja rohkem kui kunagi varem kõige selle ülesehitamiseks ja teostamiseks, mis sõja tõttu on viibinud või hävinud, ja rakendama kogu loomisjõu sotsialistliku ühiskonna heaks.

Eesti NSV kõrgemate õppeasutuste edukat õppetööd soodustavaist tegureist tuleb mainida esijoones Partei ja Valitsuse pidevalt hoolt vastavate määruste ja konkreetsete tööjuhendite ning abi andmises, mis on tõstnud tööindu ja virgutanud tööle nii õppepersonali kui ka üliõpilasi.

Vaatamata raskustele, mis on tekkinud saksa fašistide okupatsiooni järelajastul kõrgemate õppeasutuste õppepersonali komplekteerimisega, hoonete korrastamisega, varade reevakueerimisega ja taastamistöödega, on võrdlemisi lühikese ajaga suudetud luua enam-vähem normaalne õppetöö. Ja praegu, millal möödunud a. novembris alustatud esimese õppeaasta teine semester on lõpule jõudmas, võib öelda, et

neist mitmesugustest väga suurtest ja esialgu kokkumapanevaist raskustest on kõrgemate õppeasutuste õppetöö korraldamisel üle saadud.

Kõrgemate koolide niihästi juhtival kui ka õppe- ja administratiivmajanduspersonaalil, samuti üliõpilastel on olnud pingelist tahet ja erakorralist armastust ning vaimustust ülikoolitöö vastu. On välditud sata-tuda pessimistlikku meeleollu, vaatamata fašistliku hävitustöö ulat-uslikkusele, eriti Tartu Riikliku Ülikooli osas, ja suuri lünki õppe-personaali ridades.

Valusamaks küsimuseks on olnud kaadrite küsimus. Ühelt poolt õppejõudude kaadrid, kes peavad meie sotsialistliku ühiskonna jaoks ette valmistama kvalifitseeritud töötajaid, ja teiselt poolt üliõpilased. Meie kultuuri ja rahvamajanduse seisukohalt esmajärgulise ning otsus-tava tähtsusega kaadrite ettevalmistamist on asutud teostama õppe-jõudude koosseisu järelkasvu kindlustamiseks aspirantuuri korralda-misega. On koostatud kateedrite ja põhispetsiaalsuste loetelu teadus-kondade järgi, mille alusel on määratud aspirantide arv 1945. a. (Tartu Riiklikus Ülikoolis — 60 ja Tallinna Polütehnilises Instituudis — 10). Aspirantuuri pääsevad need ülikooli lõpetanud, kel on võimeid teaduslikuks tööks ja õppetegevuseks ülikooli juures. Aspirantuuris töötab ülikooli lõpetanu teaduslikul alal vastava eriala õppejõu juhti-misel. Eduka teadusliku töö lõpetamisel omandab ta teaduste kandi-daadi astme.

Õppejõudude koosseis kujundatakse suuremaks kui see oli varem. Selleks on juba osaliselt koondatud ja koondatakse ülikooli juurde teistes asutustes töötavad vastavad teaduslikud jõud ja eriteadlased EK(b)P KK ja Eesti NSV RKN määruse nr. 104, 9. 02. 45. a. alusel. Tek-kinud lünkade täitmist teostatakse ka nooremate andekamate õppe-jõudude edutamisega.

Üliõpilaste arv meie kõrgemates õppeasutustes on okupantide hävi-tustöö ja sõjategevuse tõttu tunduvalt kahanenud. Eriti vanemate ja keskmiste kursuste üliõpilasi on fašistid ära viinud ja hävitanud. Kuri-kavalasti on sakslased meid seadnud olukorda, et mitme aasta kestel tuleb meil praeguse vanemate kursuste üliõpilaste arvu juures olla nimetamisväärse juurdekasvuta kvalifitseeritud eriteadlaste alal. Selle kurblooduse likvideerimiseks on vajalikke samme astunud. Osaliselt püütakse võimaldada kiirendatud korras lõpetamist, langetamata lõpe-tajate taset.

Õhtuste sektorite avamise ja mittestatsionaarse õpetuse korraldami-sega võimaldatakse edasiõppimist töökohalt lahkumata kõigile neile, kes oma ühiskondliku rakendamise ja majanduslikel põhjusil pole saa-nud omandada kõrgemat haridust. Juba praegu õpib nn. statsionaar-sete, s. o. kohalviibijate üliõpilaste kõrval Tartu Riiklikus Ülikoolis 166 mittestatsionaarset üliõpilast, kes teenivad ametikohtadel ja on rakendatud tootmisprosessi. Tallinna Polütehnilise Instituudi majan-duskonna juures töötab samuti õhtune sektor ametisoliijaile.

Võttes arvesse, et mittestatsionaarselt õppivate üliõpilaste töö on võrreldes statsionaarsete üliõpilaste tööga märksa raskem, sest esimesed peavad õppima oma ametikohuste kõrval, on Eesti NSV RKN määrusega võimaldatud neile soodustusena puhkusi, väljaspool harilikke ametipuhkusi, — eksamite, praktikumide ja arvestuste sooritamiseks.

Mittestatsionaarse õpetuse sektorist arendatakse NSV Liidu seadusandlusega lubatud korrespondentsõpetuse sektorid (saočnaja učeba) nii kiiresti, kui jõutakse teha selleks vajalikud eeltööd ja hankida vajalikud metoodilised õppeabinõud ning vahendid, samuti ka vajalikud õpikud.

Lisaks mittestatsionaarsele õppimisele on Tartu Riikliku Ülikooli juures korraldatud ka eksternatuur õigusteaduskonnas, ajaloo-keeleteaduskonnas, mat.-loodusteaduskonna matemaatika osakonnas ja marksismi-leninismi alal, mis erineb mittestatsionaarsest õpetusest selle poolest, et eksternidena ülikoolis õppijailt nõutakse ainult eksamite sooritamist eksamite sessioonil, kuna ära jäävad nõuded praktikumidest ja laboratoorsetest töödest osavõtuks. Seetõttu võivad eksternidena arvesse tulla isikud, kes vastaval erialal pikemat aega töötades on juba oma tööülesannete täitmisel omandanud küllaldase praktika omal erialal.

Eelolevaks õppeaastaks võetakse vastu Tartu Riikliku Ülikooli 800 ja Tallinna Polütehnilisse Instituuti 400 uut üliõpilast. Seega on võimaldatud kõigile keskkoolide lõpetajaile edasiõppimine ja kõrgema hariduse omandamine.

Peale keskkooli lõpetanute avaneb kõrgema hariduse omandamise võimalus ka neil, kel ei ole täieliku keskkooli haridust. Selleks on praegu korraldatud lühiajalised erikursused Tallinnas ja Tartus.

Teostamisel on töölisteaduskondade asutamine meie kõrgemate õppeasutuste juures, kus leiaksid ettevalmistamist kõrgemaisse koolidesse astumiseks need töölisnoored, kes olude survele pole saanud kasutada normaalset õppimisteed tavalises koolisüsteemis.

Peale õppe- ja pedagoogilise kasvatustöö teostatakse meie kõrgemates õppeasutustes ka teaduslikke uurimistöid.

Teaduslike uurimisinstituutide süsteemis 1941. a. töötanud instituutide taastamiseks asutatakse Eesti NSV RKN määruse nr. 450, 19. 05 45. alusel Tartu Riikliku Ülikooli teaduskondade juures 13 uurimisinstituuti 32 erisektsiooniga, otsese alluvusega Tartu Riikliku Ülikooli Rektorile. Nimetatud instituutide kaudu teostatakse mitmesuguseid teaduslikke uurimistöid niihästi ülikooli enda kui ka rahvakomisariaatide ja teiste asutuste poolt antud ülesandeid. Nende instituutide uurimistevõime viiakse lähedasse ühendusse meie tegeliku elu nõuetega.

Teadusliku töö koordineerimise huvides uurimistööde elupraktikaga ligemasse ühendusse viimiseks korraldatakse ülikooli juures teadus-

likke sessioone meie majandus- ja kultuurielu juhtivate jõudude osavõtul.

Teadusliku kvalifikatsiooni tõstmise kõrval on kõrgemate õppeasutuste õppejõud innukalt tegevuses ideelis-poliitilise edasiharimistööga. Nii on viimaste kuude kestel korraldatud meie kõrgemates õppeasutustes ligi 100 üritust, mis on ühenduses poliitilise kasvatusesega, nagu aktused, seminarid, ettekanded jne. Kõrgemate õppeasutuste õppejõud arvestavad tõsiselt neid põhipaneva tähtsusega selgitusi, juhiseid ja näpunäiteid meie teadusalase intelligentsi ülesannete kohta.

Paralleelselt puhtteadusliku töö kõrval on korraldatud ja korraldatakse kavakindlalt ka populaarteaduslikke loenguid ja ettekandeid. Seades kõrgemate õppeasutuste ülesandeks ka teaduste populariseerimise, on tehtud õppejõududele kohuseks kaasa aidata populaarteadusliku kirjanduse arendamisele, samuti populaarteaduslike ettekannete pidamisele laiadele rahvahulkadele. 1945. a. kirjastusplaanis on varutud 30 trükipoognat populaarteaduslike brošüüride jaoks. Koostatakse käsikirjad ja kirjastatakse u. 15 eribrošüüri.

Populaarteaduslikke teeme (loenguid, kirjutusi, brošüüre jne.) on seni koostatud 172, 116-lt autorilt, ja on avaldatud vastavaid artikleid ajalehtedes. On koostatud populaarteaduslike loengute temaatiline ja kalendriplaan ja on loodud vastavad lektooriumid kõrgemate õppeasutuste ja maakondade Haridusosakondade juures.

EELKOOLIHARIDUS NÕUKOGUDE EESTIS.

Eelkooli-ealiste laste kasvatus Eesti NSV lasteaedades areneb üha rohkem ja rohkem tänu Nõukogude Valitsuse ja kogu ühiskonna tähelepanule ja hoolitsusele.

Lasteaedu võivad avada mitte ainult linnad, nagu see oli kapitalistliku valitsuse ajal, vaid ka maalolevad asulad, kus lasteaedade järele tundub eriti suur vajadus, näit. sovhoosides (kolhoosides), Metsanduse Peavalitsuses, töölisasulates, raudteejaamades jne.

Hariduse Rahvakomissariaat lasteaedade organiseerimisel on võtnud oma eesmärgiks, et lasteaiad muutuksid töötajate lastele niisama kättesaadavaiks nagu seda on kool.

Kodanliku valitsuse ajal olid lasteaiad Eestis primitiivses seisukorras. Nende organiseerimine ja ülalpidamine kuulusid kohalike omavalitsuste, organisatsioonide ja eraisikute ülesannete hulka. Lasteaedade võrk ja töö nendes kandsid täiesti juhuslikkuse iseloomu. Lasteaiad avati enamasti jõuka klassi lastele. Töötajate lapsi oli lasteaedades võrdlemisi vähe, sest kõrge maks ja teised kulud ei võimaldanud töötajate lastel lasteaedades kasutamist.

Eraisikute poolt ülalpeetavad lasteaiad avati harilikult kommerts-põhimõttel ja töö nendes toimus peamiselt võõrkeeles (saksa).

Jõukad perekonnad püüdsid anda oma lastele nõndanimetatud „saksa kasvatust“, mis algas saksa lasteaedades ja kestis edasi Hansakoolis, Toomkoolis ning saksa üliõpilaste korporatsioonides.

Lasteaedade kohta puudus absoluutselt igasugune seadusandlus, milles oleksid olnud fikseeritud lasteaedade juriidilised, majanduslikud ja kasvatuslikud funktsioonid. Puudus lasteaedade töötajate palga-seadus. Puudus tsentraliseeritud eelkoolikasvatuse juhtimine.

Lasteaedade ülalpidamiseks määratavad summad kohalike omavalit-suste eelarvetes olid äärmiselt tähtsusetud ja needki esinesid ainult suuremates linnades. Maakondades ja töölisasulates oli lasteaedade võrk väga harv ja nendele määratavad summad olid eelarves viimasel kohal.

Eelarve vähendamine toimus lasteaedadele ettenähtud summade arvel, kusjuures need olenesid „linnaisade“ armust. Ainult mõnes lin-nas, näit. Tallinnas ja Pärnus osutusid omavalitsused armulisemad lasteaedade suhtes.

1940. a. Nõukogude Valitsus pani aluse lasteaedade järelevalveorga-nile Hariduse Rahvakomissariaadi juures ning see hakkas organisee-rima lasteaedu kogu maal täiesti uutal alustel.

Töötati välja lasteaedade põhikiri, lasteaedade töötajate palgamää-rus ja veel terve rida juhtnõore ning korraldusi lasteaedade alal. Moodustati laialdane lasteaedade võrk, mis hõlmas kogu maa.

Lasteaedadele määratavad summad olid väga suured, võrreldes kodanliku aja summadega.

Osutus, et lasteaiad ei olnud suutelised nendele määratud summasid ära kasutama.

Eelkooliealiste laste kasvatamine tugines nüüd kindlale alusele ja lasteaiad muutusid Nõukogude Liidu rahvahariduse süsteemis esime-seks hariduselüliks. Nõukogude Liidust saadud rikas pedagoogiline kirjandus ja suured kogemused eelkooliealiste laste kasvatuse alal osutasid tunduvat abi lasteaedade organiseerimisel.

Fašistliku okupatsiooni sissetungimisega kaotasid kehtivuse kõik Nõukogude valitsuse korraldused ja määrused lasteaedade alal.

Lasteaiad olid jäetud jälle juhuslikkuse hooleks. Paljud nendest lõpetasid oma tegevuse.

Tallinnas suleti lasteaiad evakuatsiooni ettekäändel juba 1944. a. märtsikuus.

Fašistliku okupatsiooni ajal kanti laiali paljude lasteaedade sisus-tus. Nõukogude võimu taaskehtestamisega 1944. a. septembrikuus me leidsime ainult laastatud ja tühjaks röövitud lasteaedu, mille taga-järjel tuli suurem osa lasteaedu taastada ja varustada kõige vajalikuga.

Nõukogude võimu kehtimahakkamise esimestel päevadel ei olnud ükski Eesti NSV lasteaedadest suuteline tööle hakkama. Kuid lühikese aja jooksul taastati 18 lasteaeda 250 lapsega ja käesoleval ajal töötab 85 lasteaeda, mis teenindavad umbes 3500 last. Nendest on päris uusi

lasteaedu avatud 34 — 1000 lapsele ja taastatud 51 lasteaeda — 2500 lapsele.

Aasta lõpuks on ette nähtud avada 152 lasteaeda 6100 lapsele. Kuna suvel suurem osa lapsi siirdub maale, siis organiseeritakse maal laste mängumurud — nii on plaanis ette nähtud avada mängumurusid — 2800 lapsele.

Asuti lasteaedade töö parandamisele Hariduse Rahvakomissariaadi Lasteaedade Sektori juhtimisel.

Võib eeldada, et lasteaedade töö muutub peagi täiesti normaalseks. Vastavalt NSVL RKN määrusele 10. nov. 1944 nr. 1571 on lasteaedade toitlustamine ja teenindamine tunduvalt paranenud. Kuigi lasteaiad kogu maa ulatuses ei rahulda veel kõiki nõudmisi, kuigi veel tuleb ületada suuri raskusi, võttes arvesse praegust järelejätkatavust, edeneb töö lasteaedade organiseerimise ja taastamise alal suure pingega ja edukusega.

Lasteaedade kaadrite ettevalmistamiseks ja kvalifikatsiooni tõstmiseks korraldati Tallinnas kaks seminari (veebruaris ja juunis s. a.). Poliitilise parandamise ja paremate kogemuste omandamise otstarbel korraldatakse lasteaedade personaalile kohtadel loenguid ja referaate. Lasteaedade metoodilise töö parandamiseks kutsuti ellu Eelkooli Metoodiline Keskkabinet.

Lasteaedade juurde on loodud lastevanemate aktiivid.

Ajaloes „Nõukogude Õpetaja“ ilmuvad pidevalt pedagoogilised artiklid eelkoolikasvatuse alalt. Lähemal ajal on kavatsusel välja anda lasteajakiri „Töö ja Mäng“.

Raadios esinevad pedagoogid eelkoolikasvatuse alal ja töötajad metoodilisest kabinetist lastevanemaile määratud loengutega.

HRK Eelkooli Metoodiline Keskkabinet on asunud mänguajade valmistamise eeltöödele. On vaja toota massiliselt standard-mänguajade, mis suudaksid rahuldada kõiki kasvatustööd arendavaid nõudeid ja lapse isetegevust.

Lasteaedades meie süvendame lastes armastust ja austust kõigi töötajate vastu, vaatamata rahvusele. Lapsed õpivad elama ühiskonnas, hindama oma mängukaaslasti ja hoolitsema üksteise eest, austama vanemaid inimesi.

Need on esimesed kollektivismi võsud, mis aitavad edaspidises arenemisastmes arendada noort sugupõlve kommunistliku humanismi vaimu, nagu seda vajab tulevane sotsialistliku ühiskonna liige.

Lasteaias äratakse lapses tahtmine edukalt õppida. Temas arendatakse huvi raamatu ja kooli vastu.

Lasteaiad hoolitsevad selle eest, et lastest kasvaksid mehised, kindlad, ausad inimesed, et neil oleks kindel iseloom ja et neis areneks tugev algatusvõime.

Lasteaedades kasvatatakse lastes armastust meie suure Kodumaa

vastu, uhkustunnet tema võimsuse vastu, armastust sangarite, meie kuulsa Punaarmee vastu, Nõukogude maa parimate inimeste vastu.

Lasteaedade ja vanemate suureks kohuseks on Nõukogude maa lastele ilusa, rõõmsa lapsepõlve võimaldamine. See on suur riiklik ülesanne. Parimaks abinõuks selle eesmärgi saavutamiseks on eelkooliealiste laste lasteaia kasutamine. NSVL sotsialistlik ühiskond vajab lasteaedu rohkem kui kunagi varem.

LASTEKODUD NÕUKOGUDE EESTIS.

See, kes on omanud lapsepõlves täiuslikku kodu, vanemaid, õdesid, vendi, kellega elatud kodus ühiselt nii rõõmude kui ka murede päevadel, teab, mis tähendab kaotada kodu, kaotada vanemaid ja kõige selle, mis ühenduses nendega.

Sõda on hävitanud hulga kodusid, muutnud orbudeks tuhandeid lapsi, jättes neid vanemateta, peavarjuta, hoolduseeta.

Valitsus ja ühiskond on püüdnud võtta orbe enda hooldusele. Eriti hoolikalt ja suure armastusega on seda tehtud Nõukogudemaal, sest on ju inimene sotsialistlikus ühiskonnas suurim väärtus.

Ka Eestis on kodutute laste arv tõusnud eriti okupatsiooni-aastail tunduvalt. Valitsus aga on hoolitsenud selle eest, et need lapsed on leidnud endile uued kodud, kollektiivsed kodud, kuhu on koondatud nii orbe kui ka neid lapsi, kelle vanemad pole suutelised küllaldaselt hoolitsema oma laste eest. Juba Nõukogude võimu kehtimise lühikese aja kestel on asutatud Nõukogude Eestis rida uusi lastekodusid ja taastatud endisi.

Nendest lastekodudest peavad võrsuma tublid, töökad, kollektiivselt mõtlevad, elurõõmsad inimesed, kes oskavad hinnata tööd ja suudavad olla kasulikud ühiskonnale.

Nõukogude lastekodu kasvatajad peavad neile lastele andma oma parima.

Lastekodude kasvandikele võimaldatakse lõpetada mittetäielik kesk-kool, mis asub kas lastekodu juures või lähemas ümbruskonnas. Andekail kasvandikel on võimalik õppida oma annete kohaselt kesk- ja kõrgemates koolides. Igast lastekodu kasvandikust peab kasvama töökas, täisväärtuslik ühiskonna liige, kes on suuteline iseseisvalt rajama oma elu.

Valitsusorganid hoolitsevad selle eest, et lastekodude kasvandikud oleksid hästi ja tervislikult toidetud ning korralikult riietatud.

Lastekodud on viimasel ajal saanud rohkesti igasugust varustust riietuse, jalatsite ja kõige muu näol. Ka on toitlustus väga hea neis lastekodudes, kus on olemas oma abimajapidamine.

Abimajapidamised, mis on suureks toeks toitlustamise küsimuste lahendamisel lastekodudes, on ühtlasi abinõuks, mille kaudu lastel on võimalik õppida hindama põllutööd ja omandama sellel alal oskusi.

Võttes osa tööprotsessist põllunduse alal, areneb kasvandik nii vaim-
selt kui füüsiliselt.

Põllumajapidamise kõrval on lastekodu kasvandikele võimaldatud
omandada tööharjumusi ka teistel oskusaladel.

Lastekodudes, kus puuduvad töökojad, asutakse juba lähemal ajal
nende rajamisele ja sisustamisele. Nii on ette nähtud igale lastekodule
vähemalt kaks töökoda. Eelistatumaiks töökodadeks oleksid: õmbluse-,
kingsepa-, puu- ja raua-töökojad. Uksikud lastekodud soovivad asutada
veel köitetöökoda jm. Kosejõe lastekodus on olemas veel vitsapunu-
mis-töökoda. Selles töökojas töötavad lastekodu kasvandikud asja-
tundja meistri juhtimisel innu ja eduga.

Teadlikule vabaaja veetmisele pannakse lastekodudes suurt rõhku.
Arvestades laste vanust organiseeritakse isetegevusringe, kus kasvan-
dikud tegutsevad oma huvide kohaselt.

Nii leidub kasvandikke, kes on liitunud ühiseks ringiks muusika,
kujutava kunsti, kirjanduse, näitekunsti, loodusloo, spordi jne. aladel.
Eriharrastuste viljelemine, sport, mäng ja laul vahelduvad tööga.

Kindla päevarežiimi kaudu omandavad lastekodude kasvandikud po-
sitiivseid harjumusi, mis neile kasuks on kogu eluks.

Puhtus, kord, täpsus, korrektsus, viisakus, kollektiivne mõtlemisviis,
ausus ja hool on omadused, mida püütakse arendada igas lastekodu
kasvandikus.

Oppimises ollakse abiks igale kasvandikule ja püütakse teadlikult
järele aidata, kui mõni osutub ainetes nõrgaks.

Hariduse Rahvakomissariaadile alluvaid lastekodusid on praegu 30,
neist kolm eritüübilist — 2 kurtummadele, 1 nõrgaandelistele.

Ka ühiskond pakub lastekodudele tõhusat abi šefluse näol. Uksikud
šefid on tähelepandavalt abistanud lastekodusid nii kütte veol kui ka
muis tingimustes.

Tööd on lastekodude alal veel väga palju, leidub ka puudusi, mis
vajavad kõrvaldamist, kuid neis puudustes ollakse teadlikud ning püü-
takse teha kõik, et parandada lastekodude olukorda.

Kolm aastat Nõukogude tagalas.

A. VALSINER.

Kui 1941. a. suvel saksa okupantide väed asusid vallutama ka Eesti
NSV-d, siis lahkusid tuhanded eesti töötavad inimesed, kes nõukogude
korra ülesehitusest olid aktiivselt osa võtnud, ajutiselt oma sünnimaalt
ja asusid kaugele NSV Liidu tagalasse, et seal oma tööga kaasa aidata
võidu saavutamiseks.

See lahkumine ei olnud emigreerumine võõrale maale, vaid see oli
ainult ajutine tagasitõmbumine oma suure kodumaa sügava tagala

oblastitesse teiste sõbralike nõukogude rahvaste juurde, et pärast vaenlase maalt väljakihutamist kohe tagasi pöörduda oma vabariiki.

Kolme evakuaatsiooniaasta kestel võisid eesti töötajad kõige lähemalt kogeda, mis tähendab nõukogude rahvaste stalinlik sõprus ja valmisolek üksteise aitamiseks ka kõige raskematel aegadel.

Teiste Liidu rahvaste abi ei saanud evakueerunud eestlased tunda mitte üksnes igapäevaste elamistingimuste loomisel, vaid seda abi said nad kasutada ka mitmesuguste kultuuriliste ürituste teostamisel ja ettevalmistuse tegemisel Eesti NSV-sse tagasipöördumiseks.

Koos täiskasvanutega evakueerus Eestist NSV Liidu tagalasse ka sadasid koolialisi noori. Eesti noortele normaalsete arengutingimuste loomisel oli üheks peamiseks ülesandeks võimaldada neile õpingute jätkamist emakeelsetes koolides. Kuigi sõbralikud vennasrahvad meie evakueerunud noori kõigiti abistavalt vastu võtsid, ei olnud eesti noorte ometi kohe emakeelseid koole pakkuda. Neid tuli alles hakata organiseerima ja selle tööga alustati juba 1941./42. kooliaastal.

Eesti noorte emakeelsete õppimisvõimaluste loomisel aitasid suure heatahtlikkusega kaasa nii kohalikud Haridusosakonnad kui ka Vene NFSV Hariduse Rahvakomissariaat. Kohe esimesel evakuaatsioonitalvel ilma keskusest tulevaid juhiseid ootamata tegi Tšeljabinski oblasti Haridusosakonna juhataja sm. Dudkin rajoonidesse korralduse eesti õppekeele klasside organiseerimiseks kohalike koolide juurde. Nii võisid eesti noored selles Lõuna-Uurali kauges tagalaoblastis kõikidest sõjaohtudest täielikult kaitstult jätkata oma õppetööd. Tšeljabinski, Magnitogorski ja Nevjanski suured tööstuslinnad, Dalmatovi, Uvelki, Verhne-Uralski, Tšesma, Varna, Makušino jt. suurte nisuväljade ning steppide rajoonid Tšeljabinski oblastis olid paikadeks, kus esimesed eesti klassid 1941./1942. a. oma tööd alustasid.

1942. a. suvel ilmus Vene NFSV Hariduse Rahvakomissariaadi korraldus kõikide oblastite Haridusosakondadele ja autonoomsete vabariikide Hariduse Rahvakomissariatidele, kus leidis suuremal arvul Eestist evakueerunud noori, eesti õppekeele klasside avamiseks. Kohalike Täitevkomiteede heatahtlikul vastutulekul anti võimalus eesti klasside avamiseks isegi niisugustes asulates, kus koolialisi eesti noori leidis vaid 8—10. Nii tekkis Uuralis Tšeljabinski ja Sverdlovski obl. ja Volga-äärsetes oblastites ning autonoomsetes vabariikides (Tškalovi oblast, Mari ANSV, Tšuvassi ANSV, Tatari ANSV) iseseisvate eesti koolide kõrval laialdane võrk eesti õppekeele klasside kohalike koolide juures.

1942. a. novembri algul toimusid Tšeljabinski oblasti Haridusosakonnakonna juures eesti õpetajate päevad. Vaatamata kaugusele ja muudele reisuraskustele kogunes päevadele 38 eesti õpetajat. Sellal, kui okupeeritud Eestis õpetajad pidid teotsema okupantide ideoloogilise ja poliitilise surve all, võisid eesti õpetajad Nõukogude Liidu kauges tagalas vabalt arutada eesti noorte õpetamisega ja kasvatamisega

seoses olevaid küsimusi, ilma et oleks tarvis olnud oma tõekspidamisi moonutada fašistlike väärdõpetustega. Eesti õpetajate päevadest võttis osa ka oblasti Haridusosakonna juhataja sm. Dudkin, kes oma ettekandes eesti õpetajaile südamele pani noortest nõukogude kodanikest kasvatada kodumaale tublisid patrioote ja Punaarmeele distsiplineeritud võitlejaid. Eesti intelligentsi, eriti õpetajate ülesannetest nõukogude kodanikena kõneles sm. prof. J. Nuut, kuna otseselt koolitööga seoses olevaid küsimusi käsitlesid ENSV Hariduse Rahvakomissariaadi töötajad: sm. J. Seilental — eesti keele metoodikast; sm. A. Haberman — vene keele metoodikast; A. Valsiner — NSVL rahvaste Suur Isamaasõda üksikute õppeainete käsitluses ja maateaduse metoodikast; sm. J. Taimsoo — õppetöö korraldamisega seosesolevaid praktilisi küsimusi eelmise aasta kogemuste põhjal. Elavate sõnavõtude kestel harutati, kuidas uutes oludes, mis mitmetigi erinesid normaalsetest töötingimustest, koolitööd muuta maksimaalselt viljakaks. Eesti õpetajatele saatsid tervitusi ja soovisid jõudu EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissaride Nõukogu Moskvast. Optimistlikult ja raamatute ning vihikute pakkidega koormatult ruttasid õpetajad tagasi oma töö juurde.

Algul esines uute koolide organiseerimisel mitmeidki tavalisi sõja-aegseid raskusi, eriti seal, kus suurema arvu õpilaste koondamiseks kooli juurde oli tarvis organiseerida internaate, nagu Verhne-Uralski eesti keskkoolis, kuhu kogunes rajooni kolhoosidest üle 120 õpilase. Raskusi oli ka eestikeelsete õpperaamatute ja lugemisvara muretsemisega, kuid mobiliseerides kõiki võimalusi, suudeti luua koolide juurde väikesed kogud eestikeelseid raamatuid õppekirjanduseks ja lugemisvaraks. Palju aitas kaasa tagalas ilmunud eestikeelne ilu- ja poliitiline kirjandus, selle hulgas novelli- ja luuletuskogud evakueerunud eesti nõukogude kirjanikelt, prof. H. Kruusi kirjutused eesti rahva põlisest võitlusest saksa sissetungijate vastu, Tšeljabinskis ja Moskvast ilmunud eesti ajalehed jm. Ja kui vahel kippus puudu tulema trükitud sõnast, siis seda suuremat tähtsust omas õpetaja elav sõna ja seda suuremat rõõmu valmistas Moskvast teele läkitatud eestikeelse raamatupaki saabumine.

Kuid esile kerkinud raskused ei heidutanud ei õpilasi ega õpetajaid. Kui puudusid normaalsed õppevahendid, siis seda suurema leidlikkusega rakendati õppetöös uusi olukorrahaseid tööviise ja metoodilisi võtteid. Kõigile oli selge, et pingutused, mis tehakse klassitubades noorte kasvatamisel kultuurseteks ja teadlikeks Nõukogude kodanikeks, on sama vajalikud vaenlase löömiseks ja kodumaa vabastamiseks, kui Punaarmees võitlevate isade ja vendade pingutused frondil. Sellest teadmisest juhitud eesti noored ja nende kasvatajad Nõukogude tagalas tegid tõhusat tööd, et Suure Isamaasõja aastad oleksid eriti viljakad teadmiste ja oskuste omandamisel, mida varsti on vaja vaenlastest vabastatud kodumaa ülesehitusel. Töökuse, korrektse käi-

tumisega ja eeskujuliku distsipliiniga tõmbasid eesti noored endale sageli tähelepanu ja sammusid sel alal toimepandud võistlustel esirinnas.

Nõukogude koolides pannakse tavalise õppetöö kõrval suurt rõhku ka õpilaste kunstilisele isetegevusele. Koorilaulud, eesti rahvatantsud, deklamatsioon ja näidendid olid päämisteks isetegevuse vormideks, millega eesti noored sageli avalikkuse ees esinesid ja tähelepanu ning kiitust teenisid. Sel alal võiks eriti mainida Verhne-Uralski eesti keskkooli (direktor Robert Rägastik), kelle isetegevuse kollektiiv 1943. a. kevadel toimunud koolide vahelisel võistlusel esikohale tuli ja koolile esimese auhinna — punase rändlipu — võitis.

Kõlavad eesti koorilaulud, mida juhatab kooli muusikaõpetaja sm. Ilse Rästas, temperamentsed rahvatantsud, millede seadmisel vanemate klasside õpilased ise, eesotsas õpil. Maimu Rägastikuga, juhtivad olid, ning hoogsalt esitatud eestikeelsed deklamatsioonid võitsid peokülaliste ja žüriiliikmete südamed täielikult.

Eesti koolinoorte kunstilisest isetegevusest kõneldes peab mainima veel õpilaskoori Uvelki eesti koolis (juhataja sm. Hein Vergo), Tškalovi oblasti Mustajevski eesti õpilaste kollektiivi noore õpetaja sm. Helmi Tsimmermani juhtimisel jt.

Eesti koolinoorte isetegevus ei piirdunud ainult kooliruumidega, vaid nad aitasid sisustada ka täiskasvanute koosolekuid tähtpäeval ja muudel puhkudel. Samuti aitas noorte isetegevus lähendada ja tutvustada eesti töötajaid teistele Liidu rahvastele, kellega evakuatsioonis olles kokku puututi.

Peale koolide töötasid Isamaasõja aastail NSVL tagalas ka eesti lastekodud ja lasteaiad.

1943. a. suvel avas Tšeljabinski oblasti Haridusosakond Uvelki rajoonis eesti lastekodu, kuhu koondati mitmes lastekodus laiali olevad eesti lapsed eeskätt Magnitogorskist, kuhu 1941. a. suvel evakueerus Kaagvere lastekodu. Kaagvere laste evakueerimist korraldasid noored kasvatajad — Juta Anton, Karl Kotsar ja Lehte Laidna, kes oma ülesandele truuks jäädes päästsid lapsed fašistide kätte sattumast ja leekonna raskusi kartmata lapsed kaugele tagalasse viisid.

Uvelki lastekodu asus kauni stepijõe kaldal roheliste metsasalude läheduses. Suurt hoolt ja armastust laste vastu väljendas lastekodu organiseerimisel direktor sm. E. Siilivask, kellele suurt abi pakkusid tema lähemad kaastöölised P. Kolk, Aalak, E. Liiv jt. Lähedalasuvad Punaarmee osad abistasid lastekodu abimajapidamise põldude harimisel ja külvi- ning koristustöödel.

Teine eesti lastekodu, kus elasid Vaivarast ja Narvast evakueeritud lapsed, asus Sverdlovski oblastis Nevjanski linna lähedal järve kaldal keset ilusat kasemetsa. Lastekodu, tänu direktor J. Kurni hoolele, paisis eriti silma hästi korrastatud abimajapidamisega.

Sverdlovski lähedal, Tavatui jaama juures, keset männimetsaga kaetud kinkusid asus eelkooliealiste lastekodu, kus eesti laste rühmad

tegutsesid kõrvuti vene lastega. Viibides rõõmsate ja hästi hoolitsetud laste hulgas ei tundnudki, et on käimas raske võitlus ja et maa elab üle sõjaaegseid muresid ja raskusi. Iga nädal korraldati laste üldisi kokkutulekuid, kus niihästi eesti kui vene lapsed esinesid laste lauludega, tantsudega ja mängudega, õppides ja omandades üksteiselt, mis kellelgi oli head pakkuda.

1943. a. organiseeriti Moskva lähedal Jegorjevski linnas Eesti õppekombinaat (direktor sm. A. Haberman), mis kujutas endast kursuste baasi ENSV vabariiklikele keskasutusile kaadrite ettevalmistamiseks evakueerunud eestlaste hulgast. Eesti Õppekombinaadil oli kasutada suur neljakordne moodne koolihoone õpperuumideks ja ühiselamuks. Eesti Õppekombinaat kujutas endast suurt organisatsiooni, mille süsteemis peale erialaliste kursuste töötasid ka eestikeelsed keskkooli vanema astme klassid, mida juhatas sm. A. Kurve, ja kus õpetajadena töötasid sm. Väinaste, Sõmer, Althausen jt. eesti keskkoolide õppejõud.

Peale üldhariduslike õppeasutuste töötasid Sverdlovski, Kaasani ja Tšeljabinski tööstuskoolides suured eesti rühmad eesti meistrite, õpetajate ja kasvatajate juhtimisel. Kõikjal neis koolides eesti noored ära-tasid tähelepanu distsipliini ja töökusoga. Tšeljabinski tööstuskoolis premeeriti sageli eesti õpilasi ja meistreid ning nad old korduvalt puna-nase rändlipu omanikud.

Eesti noored Nõukogude Liidu tagalas elasid innukalt kaasa meie maa suurtele sündmustele Suure Isamaasõja aastail. Osavõtt korjandus-aktsioonidest tankikolonnide ja lennueskadrillide heaks, hulgaline astumine pioneeride ja kommunistlike noorte ühingusse — tiivustatult punaarmee sangarlikust võitlusest ja suurtest võitudest — tõestab seda. Eesti noored igatsusega ootasid, mil saabuvad päevad, kui Punaarmee vabastab Eesti ja teeb lõpu maa orjastamisele saksa röövvallutajate poolt. Nüüd on see aeg saabunud ja eesti noored on võinud töövõitudega kuulsaks saanud Uuralist ja Volga-oblastitest tagasi pöörduda oma sünnimaale täis rikkalikke muljeid ja mälestusi Nõukogude kodu-maa suurtest kauqustest ja avarustest.

Mõningaid märkmeid konstitutsiooni õpetamise kohta.

Nõukogude Eesti kooliprogramm tõi juba 1940./41. a. meie kesk- ja kutsekoolidesse uue õppeaine — NSV Liidu ja ENSV konstitutsiooni. Nagu iga uue ainega, nii ka konstitutsiooni õpetamisega on õpetajail rohkesti raskusi ja oma käel katsetamisi, mis seda mõistetavam, et sel alal puuduvad veel vastavad käsiraamatud ja õpikud. Kasutatakse eeskätt konstitutsiooni teksti.

Loomulikult on selle tulemusel pilt aine käsitlemisest koolides kaudis kirju ja tuleb ette kaldumisi kahte äärmusse. Uhed õpetajad teevad endile ülesande sellega kergeks, et lasevad õpilastel lihtsalt konstitutsiooni paragrahvid pähe õppida, andmata omalt poolt sügavamat küsimuste valgustamist. Teised jälle peavad tarvilikuks selle aine käsitlemisel laiali valguda kõikvõimalikku poliitilisse jutuajamisse, konstitutsiooni peatükkide poliitilis-juriidilise sisuehitusest kinni pidamata. Niihästi üks kui teine nähe on niigi väikese tundide arvu juures vähe viljakas ja võib ühtlasi vähendada õpilastegi huvi aine vastu.

On täiesti loomulik, et õpetajal aine käsitlemisele asumisel peab olema täiesti selge, milliseid sihte taotleb konstitutsiooni õpetamine, mis sealjuures kõige olulisem, põhimine. Oleks täiesti ekslik uppuda vaid juriidilistes üksikasjus, minnes pinnapealsete märkustega mööda konstitutsiooni põhiküsimustest, aine raskuspunktidest.

Mis on siis konstitutsiooniline põhiküsimused? Eeskätt sotsialistliku ühiskonna alused ja Nõukogude riigi olemus ning struktuur. Tuleb lähtuda seisukohalt, et meil on tegemist täiesti uue riigitüübiga, progressiivse, elujõulise ühiskonnavormiga. Kui vana ühiskond rajaneb sotsiaalsele ebaõiglusele — inimese ekspluateerimisele inimese poolt, kui seal peetakse üht rahvaklassi teisest paremaks, üht rahvust teisest paremaks, kui see kord on pidevalt ohustatud kriisidest, tööpuudusest, klassivahedest tingitud viletsusest ühel pool ja prassivast parasiteerimisest teisel pool, kui ta rüppes plahvatavad sõjad — kohutavad maailmatulikahjud, siis sotsialistlik nõukogude kord on positiivne vastand sellele. Kõigis neis küsimusis, kus vana kord on ummikusse joosnud, kus tal on lahendamatud sõlmed, annab sotsialistlik kord julgelt ja jõuliselt edasiviivad avarad perspektiivid. Sotsialismil on kõik teed lahti, tal on lahendused kõigile küsimustele, ta ei tunne ummikut. Tema päralt on inimsoo tulevik. See on põhilähtekoht konstitutsiooni I peatüki käsitlemisel.

Üldse väärrib I peatükk võrreldes teistega rohkem tähelepanu, sest kui kord siin on kõik põhimõtted õieti ja hästi valgustatud, siis on ka kõik edaspidine kerge. Õpilasi ei ole raske veenda, et ei ole tervemat, sotsiaalselt õiglasemat ühiskonda kui see, mis rajaneb tööle, mille põhimõtteks on: „Kes ei tee tööd, see ei pea sööma!“ Kuid sellest üksi on vähe. Vaja ühtlasi ka konkreetsust ja hädavajalikku ajaloolist tausta, muidu jääb §§ 1 ja 2 sisu ainult kuivaks vormeliks. Tööliste ja talupoegade sotsialistliku riigi olu mõistmiseks ei jätku üksi tööliste ja talupoegade liidu põhimõtte valgustamisest, — mis on ka küll vägagi tähtis leninismi printsiip, — vaid õpilastel peab olema ka selge arusaamine sotsialismist ja tema suurtest taotlustest. Käsitledes ühest küljest sajandite pikkust töötava rahva kangelaslikku võitlust parema maailmakorra eest ja teiselt poolt inimsoo andekamate peade sotsialismi teooria väljaarendamist, tuleks näidata, kuivõrd teadlikult põhjendatud ja millise raudse ajaloo arengu loogika paratamatu progres-

siivne tulemus on sotsialism. See on seda enam tarvilik, et eesti kodanliku valitsuse ja saksa okupatsiooni ajal on sihikindlalt mürgitatud meie rahva meeli valepropaganda ja tagasikiskuva reaktsiooni uimaga, mille tulemusel isegi töötava haritlase suust kuuled üllatamapanevaid võhiklikke arvamusi ja väärmõistmisi sotsialismist.

§ 2 konkretiseerimine nõuab ühtlasi marksistlik-leninlikku tutvustamist riigivõimu õpetuse alustega. Sel puhul on mõõduandva kirjandusena vajalik silmas pidada V. I. Lenini teost „Riik ja revolutsioon“. Siit saame määratluse, et riik on võimuvahend ühe klassi käes teise mahasurumiseks. Siin on ka näidatud, et sotsialistlik revolutsioon on ajalooliselt õigustatud ja paratamatu ning et proletariaadi diktatuur on töörahva riigivõimu aparaat ülemineku ajajärgul klassideta sotsialistlikule ühiskonnale. Viimase puhul pole üleliigne alla kriipsutada, et proletariaadi diktatuur ei ole kestev töörahva võimuparaat, vaid et sotsialismi edaspidine perspektiiv viib riigivõimu väljasuremisele. Sel puhul on otstarbekohane tugineda sm. Stalini aruandele UK(b)P XVIII kongressil „Mõned teoreetilised küsimused“ (J. V. Stalin — „Leninismi küsimused“, XI väljaanne, lk. 600). Siin on põhjalikult valgustatud, miks on töörahva riigil tarvis ülemineku ajajärgul tugev riigivõim, ja näidatud edaspidised eeldused riigivõimu väljasuremiseks.

Nõukogude kui töörahvariigivõimu poliitilise aluse käsitlemine nõuab ühtlasi põgusa pilgu heitmist Pariisi kommuunile, 1905. a. revolutsiooni nõukogudele ja 1917. a. nõukogudele. Kirjandusena sel puhul on põhilisemaks toetuspunktiks UK(b)P ajaloo lühikursuse vastavad peatükid III ja VIII, mis annavad pildi nõukogude algkuju sünnist 1905. a. tormilistes revolutsiooni võitlustes tsarismi vastu ja 1917. a. revolutsiooni liikumisest loosungi all: „Kõik võim Nõukogudele!“, mis lõppes Oktoobrirevolutsioonis kogu võimu üleminekuga nõukogudele. Nõukogude demokraatia ja struktuuri kohta annab ülevaatliku käsitluse Mandelstammi teos „Советы — политическая основа СССР“.

Mitte sugugi vähema tähtsusega ei ole konkreetse ja ajaloolise momendi silmaspidamine NSVL majandusliku aluse — sotsialistliku majandussüsteemi käsitlemisel. Tootmisvahendite ja maapõue- ning loodusvarade ühiskondlustamine on sotsialismi tähtsamaid programmi punkte. Juba Marx ja Engels näitasid, kuidas kapitalistliku ühiskonna enda rüpes tehnika arenemise ja kapitali kontsentratsiooniga valmivad eeldused töö ja tootmise ühiskondlustamiseks. Nõukogude korra juures on see saanud tõsiasjaks. Oktoobrirevolutsioon andis riigi ja rahva kätte maa põhivarad ja tootmisvahendid ning sotsialistlik plaanimajandus oligi selleks teguriks, mille abil teostati majanduslikult mahajäänud Venemaa kiire industrialiseerimine (viisaastakud). Hitleri Saksamaa poolt pealesunnitud sõja võitmine tõestas ühtaegu Nõukogude Liidu sotsialistliku majandussüsteemi võimsust. Plaanimajandus on ka pandiks, et vapustavad majanduskriisid ja tööpuudus, mis tihti halvavad kapitalistlike maade majanduselu, jätavad puudutamata N. Liidu.

Vastavalt sotsialistliku sektori võidule majanduselu alal on muutunud ka nõukogude ühiskonna struktuur. Antagonistlikud klassid on kadunud. Sõpruses elavad töölised, talupojad ja haritlased töötavad sotsialismi põhimõttel: „Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema töö järgi“.

Viimase põhimõtte juures peatudes on õige anda seletus sotsialismi ja kommunismi vahe kohta ning näidata nõukogude ühiskonna edaspidine arengusuund — kommunismi kõrgem faas: „Igaühelt tema võimete järgi, igaühele tema tarviduste järgi“. Nii avaneb ühtlasi võimalus näidata, et esialgsed raskused ja pingutused uue ühiskonna ehitamisel on paratamatud, kuid et tugevale vundamendile rajatud sotsialistlik ühiskond sammub järjekindlalt vastu üha suuremale rikkusele ja küllusele.

Niihästi selle kui ka teiste konstitutsiooni põhiküsimuste kohta on määravaks allikmaterjaliks sm. Stalini aruanne VIII Nõukogude kongressil NSVL konstitutsiooni arutamise puhul 25. nov. 1936. a. Küll aga peab tähendama, et kõik see, mis on seal öeldud NSV Liidu majanduse ja ühiskonna struktuuri arengu kohta ei ole täiel määral maksev Eesti NSV kohta, kuna nõukogude kord on meil veel üsna noor. Paljudes küsimustes, nagu sotsialistliku sektori suurus majanduses, ühiskonna klassistruktuur jne., pole meie veel nii kaugel kui vanemad liiduvabariigid. Selles osas on NSVL konstitutsioon Nõukogude Eestile teatud määral veel programmiks.

Kuna Eestis ei ole ka kolhoose, siis on ENSV konstitutsiooni põllumajandust käsitav osa — § 8 ja 9 juures määravaks lisamaterjaliks maareform ja selle teostamise seadlused. Silmas pidades seda, et ühisomandi ja isikliku omandi piirjoonte tundmises tuleb meil ette tavaliselt suuri arusaamatusi, on konstitutsiooni §§ 7—10 valgustamine eriti tähtis näidates, et isiklikule tööle rajatud ja võõra töö eksploateerimiseta eramajapidamine, elumaja, abimajapidamine, säästus jne. on seadusega kodanikele kindlustatud. Samuti pärimise õigus.

Praegustes Eesti oludes on NSV Liidu riikliku korralduse küsimuses — s. t. peatükk II, eriti tähtis liitriigi ja liiduvabariigi vahekorrad. Meil tuntakse veel üldiselt vähe liiduvabariigi õigusi ja suveräniteedi küsimust, mida kasutavad tihti nõukogudevastased elemendid, kinnitades, nagu oleks Eesti lihtsalt „sattunud Venemaa alla, nagu tsaari ajal“. Teadagi on see provokaatorlik vale. Sellepärast on tarvis siin täit selgust kahes küsimuses: 1) vabariikide liitumise põhjused ja alused ning 2) nende suveräniteedi iseloom. Kõigepealt, liitumise põhjused. Kahe maailmasõja kogemused on täie selgusega näidanud, kui lootusetu on väike- ja isegi keskmise suurusega riikide sõjaline enesekaitse üksi olles või juhuslikele paktidele lootma jäädes. Terve rida riike langes Hitleri agressiooni ohvriks vaid mõnepäevase vastupanu järel. Nõukogude Liit oli suuteline Saksa agressiooni tõkestama ja hiljem Hitleri sõjamasinat purustama just eeskätt sellepärast, et ta oli

tugev sotsialistlik liitriik. Järelikult, liiduvabariikide liitumine kindlustab nende enesekaitset — seega rahva eksistentsi.

Teiseks kindlustab vabariikide liiduvahekord neid vastastikku majanduslikult. Kui ühel liiduvabariigil puuduvad näiteks maapõuevarad, metall, süsi, nafta, sool jne., kuid kui tal on muid rikkusi või sadamad, siis abistavad nad üksteist üldise NSVL rahvamajanduseplaani reguleerival kaasabil. Siin ei ole tollimüüre, valuutaraskusi, autarkia tõkkeit ega ohtlikku rippumist kapitalistlikust maailmaturust, mis eriti raskelt end tunda annab kriisiaegadel ja muudab eriti väikeriigi suveräniteedi fiktiivseks. Nõukogude Liidu kuuteistkümmne liiduvabariigi loodusrikkused on määratud, paljud tagavarad veel kindlaks tegemata, — see kõik on iga liiduvabariigi edasise majandusliku õitsengu pandiks.

Vastastikune majanduslik abi ilmneb ka nüüd sõjahaavade taastamise ajajärgul. Eesti NS Vabariik sai oma 1945. a. eelarvesse dotatsiooni NSV Liidu eelarvest 300 miljonit rubla ehk 43,1% kogu eelarve sissetulekust.

Edasi kindlustab kuulumine liitriiki poliitiliselt liiduvabariigi julgeolekut, sotsialistliku korra ühtsust ja selle saavutusi ning on paremaks tõkkeks reaktsiooniliste elementide tagasikiskuvale vastutöötamisele.

Siit on selge ka liiduvabariigi suveräniteedi iseloom ja alused. Iga liiduvabariik teostab riiklikku võimu iseseisvalt, pidades silmas oma erilisi spetsiifilisi huve — kultuurilisi, majanduslikke jne. Liiduvabariikide suveräänsus on kitsendatud üksnes NSVL konstitutsiooni § 14 näidatud piires, s. t. eeskätt nende küsimustes, mis olid liitumise põhjusteks ja alusteks ning mis samal ajal sisuliselt on liiduvabariigi tugevdamine ja tema suveräniteedi kaitsmine (§ 15). Oluline on märkida ka, et kõik liiduvabariigid on üheõiguslikud, vaatamata nende erinevale suurusele.

Aine käsitlemisel selles osas on otstarbekohane peatuda mõne üksiku liiduvabariigi juures lähemalt, mis võimaldab konkreetselt jälgida tema kasvu ja nõukogude progressiivset rahvuspoliitikat. Esikohal pälvib põgusat pilku NFSV kui kõige suurem liiduvabariik, eriti tema föderatsiooni struktuur, sotsialismi ühesehituse edusammud ja tohutul loodusvarad. Teiseks — tsaari ajal rahvuslikult rõhutamud ja kultuuriliselt mahajäänud Ukraina kiire kasv liiduvabariigina industrialiseerimise, rahvusliku kirjanduse-kultuuri, Teaduste Akadeemia silmapaistva töö jne. alal. Aasia liiduvabariikide tõus riikliku organisatsioonita ja kultuurita rändrahvaste tasemelt elujõulisteks vabariikideks, kel on nüüd arvukalt tööstusi, hästi kultiveeritud puuvilla-, suhkru-, riisipõllud, palju kesk- ja kõrgemaid koole, teaduste akadeemiaid, teatreid jne. (Kazahhi, Uzbeki, Tadžiki, Turkmeeni NSV). Omaette huviobjektiks on samuti Gruusia — kõrge kultuuri ja tööstuse arenguga ning subtropilise taimestiku ning suurte loodusvaradega.

Liiduvabariikide vaatlus annab konkreetse võimaluse peatuda järg-

mise põhiküsimuse — nõukogude rahvaste sõpruse, kõigi rahvaste üheväärsuse printsiibi juures. Kodanike põhiõigustes § 123 ettenähtud rahvuste ja rasside üheõiguslikkus leiab oma kehastuse just liiduvabariikide süsteemis. Vähe sellest, ta leiab selle kehastuse veel autonoomsete nõukogude vabariikide, autonoomsete oblastite ja rahvusringkondade näol neile väikestele rahvakillukestele, kes tsaari ajal olid rahvuslikult tagakiusatud ja kohati kadumisele määratud. Terve rida soome suguharu rahvaste autonoomseid vabariike on selle paremaks tõendiks. Näiteks Mari, Komi, Mordva, Udmurti jt. rahvaste autonoomsed vabariigid, kellest mõnel polnud varem isegi emakeelset tähestikku, omavad nüüd jõudsalt arenevat kirjandust, arvukalt kesk- ja kõrgemaid koole, teatreid, üha kasvavat majanduslikku baasi jne. Liiduvabariikide ja autonoomsete vabariikide kohta on ilmunud rohkesti kirjandust ja monograafiaid, nagu N. Strudzimovi „Turkmeeni NS Vabariik“, I. L. Freidin „Nõukogude Tšuvaši“ jne.

Rahvaste võrdsuse ja vendluse põhimõte on määravaks pritsiibiks ka NSVL kõrgemate riigivõimude organite ehitusel. Teine koda — Rahvusnõukogu on ellu kutsutud spetsiaalselt eri rahvuste huvide kaitseks. Siia saadavad kõik liiduvabariigid, niihästi väikesed kui ka suured, ühepalju saadikuid, samuti autonoomsed nõukogude vabariigid, autonoomsed oblastid ja rahvusringkonnad neile määratud ühiste normide alusel. Just selline suhtumine rahvasküsimusse on vastav XX sajandi progressile, ta asendab rahvastevahelise vaenutsemise ja sõjaka šovinismi rahvaste vendlusega ja annab patriotismi mõistele palju humaansema laiema sisu. Peale oma sünnimaa õpime lugu pidama, austama ka vennasmaid ja -rahvaid, tunneme nende ja suure NSV Liidu võitudele ja saavutustele kaasa kui endi vabariigi võitudele.

Progressiivselt haardelt silmapaistval kohal NSVL konstitutsioonis on ka X peatükk — kodanike põhiõigustest ja kohustest. Õigus tööle, haridusele, sotsiaalkindlustus, meeste ja naiste võrdsed õigused jne. on asjad, mis puuduvad enamais kapitalistlike maade põhiseadustes. Ka selle peatüki käsitlel ilmneb tihti pinnapealsust ja mehaanilist päheõppimist. Küll aga aitab ajalooline ja võrdluslähtekoht küsimusi sügavamalt valgustada. See aitab ka nõukogude demokraatia üha avarduvat olemust iseloomustada, kuigi samal ajal tuleb eriti §§ 125—128 rakendamise osas ka märkida riigijulgeoleku momenti, mis eriti ülemineku ajastul — proletariaadi diktatuuri puhul ja erakordseil aegadel tarvilik. Erikäsitlust nõuab UK(b)P ja teiste organisatsioonide osa Nõukogude riigis.

Mis puutub riigivõimu ja valitsemisorganite tegevusse ja vahekorda, siis mitmed õpetajad on õieti talitanud, lastes õpilastel valmistada nende struktuuri näitlikke skeeme. Üldse tundub, et aine käsitlemise elustamiseks on otstarbekohane anda õpilastele peale kirjalike kontrolltööde vahetevahel iseseisvaid konkreetseid ülesandeid kodutööna. Näiteks, kohapealse linna või valla täitevkomitee struktuur ja ülesan-

ded, ametiühingud ja nende tegevus jne. Samal ajal on otstarbekohane kas tunnis või ka koduse ülesandena läbi töötada praktiliselt mõni Ülemnõukogu istungjärk, seadus või määrus, mis näitena konkreetselt rib konstitutsiooni paragrahvide sisu ja annab võimaluse kergemini meeles pidada ka riigivõimu organite ja valitsuse juhtivate isikute nimesid.

Nii selles kui ka teistes küsimustes tuleb õpetajal ühtaegu paralleelselt silmas pidada nii NSVL kui Eesti NSV konstitutsiooni vastavaid paragrahve. Rääkides näiteks NSVL konstitutsiooni VI peatükist — Liiduvabariikide valitsemise organitest, tuleb käsitleda ka Eesti NSV konstitutsiooni IV peatükki sama küsimuse kohta. Või jälle peatudes kohalike riigivõimu organite juures, tuleb paralleelselt vaadelda nii NSVL konstitutsiooni VIII peatükki kui ka Eesti NSV konstitutsiooni V peatükki.

Konstitutsioon on uus õppeaine ja selle õpetamisel on suured ülesanded. Nõukogude konstitutsioon kindlustab laia ja avara demokraatia, ta lähtub töötavate hulkade aktiivsest osavõtust riigivalitsemisest ja sotsialismi ülesehitamisest. Hulkade kaasatõmbamine sünnib alates nõukogude tööst ja lõpetades rahvakohtute kaasistujate valimisega rahva poolt. Need on suured õigused ja võimalused. Meil on vaja neid täiel määral tunda ja kasutada. Selleks aitab otsustavalt kaasa nõukogude konstitutsiooni põhjalik ja mitmekülgne tundmaõppimine.

Kooli ettevalmistus uueks õppeaastaks.

A. ARET.

I. Sissejuhatus.

Rahva hulgas, aga isegi mõnel pool koolitöötajate keskel on esinenud arvamust, nagu lõpeks töö koolis kevadel ja algaks sügisel, nii et suvi on koolitöötajaile lausa puhkuseks, samal ajal kui teiste alade töötajad teevad edasi oma tavalist tööd, ja maainimestel on koguni kibedaim tööperiood. Selline väärarvamus, mis põhjeneb kooli suviste ülesannete mittetundmisel või ingoreerimisel, on kooli ühiskondlikule prestiižile kahjulik. Koolist ning ta töötajaist peab avalikkusel olema mulje, et kooli töös õieti polegi vaheaega. Nii asjaolud korralikus koolis tõepoolest ongi. Millised on kooli suvised tööd?

Kooli suvine tegevus koosneb kahest ülesannete-ringist. Need on: 1) kooli ettevalmistus uueks õppeaastaks ja 2) õpilaste vaba-aja sisustamine ja nende organiseerimine ühiskondlikult-kasulikuks tööks (näit. põllunduses, ravitaimede kogumisele jms.).

Käesolevas kirjutuses vaatleme kooli suvistest ülesannetest ainult esimest piirkonda. Püüame anda ülevaate järgmistest küsimustest: 1) mida tuleb koolis teha uueks õppeaastaks ettevalmistumise alal, 2) kes peaksid vajalised ülesanded sooritama (teostajad) ja 3) kuidas vastavaid jõude ning võimalusi organiseerida ülesannete täitmiseks (planeerimine ja korraldus). Need küsimused on suure tähtsusega, nende lahendus tungib sügavale kooli organismi, seda jõudsamale tegevusele stimuleerides.

Kooli uueks õppeaastaks ettevalmistus hõlmab kooli kõiki tegevusalasid. Ülesanded jagunevad järgmiste tähtsamate teemade järgi: 1) koolimaja ja ruumid, 2) koolimaja ümbrus, 3) kooliaed, 4) abimajapidamine, 5) fondid, 6) küte ja valgustus, 7) inventar, 8) õppeabinõud, 9) kabinetid ja töökojad, 10) raamatukogu, 11) koolikohustuse teostamine, 12) uute õpilaste vastuvõtmine, 13) eksamid, 14) kooli lõpetajate suunamine, 15) töö kaadritega.

Kust ammutab koolijuhatus kooli suvisele tegevusperioodile esitavad ülesanded?

Ülesanded tekivad olema-pidava ja tegelikult-oleva võrdlemisest. Et suuta seda teha, peab koolijuhatus teadma neist mõlemast küllaldaselt palju. Milline peab olema kool, seda ütlevad direktiivsete organite juhendid (UK(b)P Keskkomitee ja NSVL Rahvakomissaride Nõukogu, EK(b)P Keskkomitee ja ENSV Rahvakomissaride Nõukogu määrused, Hariduse Rahvakomissari käskkirjad, Hariduse Rahvakomissariaadi organite juhendid, ringkirjad ning korraldused, kohaliku HO korraldused jne.) ja nõukogude pedagoogiline teooria. Et teada, mida koolilt nõutakse, peavad koolitöötajad hoolega uurima eelmainitud dokumente. Teiselt poolt, et teada, millises seisukorras on kool tegelikult, selleks tuleb koolitöötajail avasilmil teha tähelepanekuid ja korraldada ka spetsiaalseid vaatlusi ning uurimusi. Eriti suure tähtsusega kooli seisukorra selgitamiseks on kevadel õppetöö lõpul tehtavad kokkuvõtted (vt. A. Aret, Kooli õppeaasta töö kokkuvõtteist ja Kooli tegevusülevaate skeem koos küsimustiku näitega, Nõukogude Õpetaja 1945 Nr. 21, lk. 3). Võrreldes koolile seatavaid nõudeid ja kooli tegelikku seisukorda, paistab otseselt silma, mida tuleks teha, et kooli tõsta olema-pidava kooli tasemele.

Ülesanded sel alal on väga mitmekesised oma iseloomult ja sisult. Oma iseloomult on nad kõigepealt sellised, mis korduvad aasta-aastalt ja mida seepärast võime nimetada konstitutsionaalseteks ülesanneteks. Teine liik ülesandeid on ainukordsed, mis esinevad ainult kooli antud olukorras. Selliseid ülesandeid on näit. praegu paljudel koolidel ühenduses sõjapidamise jälgede likvideerimisega. Niihästi korduvad kui ka ainukordsed ülesanded jagunevad üldisteks, mis on omased mistahes koolile, ja individuaalseteks, mis seisavad ees antud koolil, tingitult selle kooli kohalikest, individuaalseist eritingimustest.

Nagu kogemus näitab, pole kõigil koolijuhatusel ühevõrd teravat silma nägemaks koolis lahendust vajavaid ülesandeid. Väike näide. Uhes koolis lasti kiiresti ära laguneda kaardid, ilma et oleks neid kleebitud riidele ja varustatud keppidega.

Kui ülesanne on selgitatud, tõuseb küsimus ta lahendamisest. Tuleb selgusele jõuda, kelle kohus see on või kes võiks seda teha vabatahtlikkuse korras. Kui vastav organ või isik on selgitatud, seisab küsimus ülesande lahendamise organiseerimises, abinõude valikus, vajaliste materjalide hankimises jne. Kui kõik need küsimused on selgitatud ja on asutud ülesande lahendamisele, on koolijuhatus kohuseks teostada järelevalvet, tööd juhtida.

Töö edukuse tähtsaks eeltingimuseks on hea planeerimine. Nõukogude koolis omistatakse planeerimisele suurt tähelepanu. Peab aga tähendama, et kirjanduses on vaadeldud kooli tööd ja selle planeerimist peamiselt õppeaasta vältel. Käesoleva kirjutusega tahaksime taotella aga enamat tähelepanu ka kooli suvisele tegevusele, uueks õppeaastaks ettevalmistusele ja selle planeerimisele.

Need on põhilised probleemid, mis seisavad kooli ees suvisel õppetöö vaheajal uueks õppeaastaks valmistumise alal. Nad kõik moodustavad suure terviku, millest ühegi elemendi väljajätmine kahjustab seda tervikut, kooli uueks õppeaastaks ettevalmistatud oleku taset. Koolijuhatusel tuleb tegelda kõigi küsimustega sedavõrd, kui võrd nõuavad asjalikud kaalutlused. Pahatihti lastakse end juhtida isikliku sümpaatia, huvi poolt. Tagajärjeks on, et ühtedel aladel ollakse ette valmistatud hästi, teised aga on hoopis unardatud. Mõni koolijuhataja on näit. vaimustatud õppeabinõude-kogu täiendamisest, kuid ei tunne põrmugi huvi koolimõõbli seisukorra vastu jne. Tegelda tarviliku, kuigi ebameeldivaga, see nõue olgu rõhutatud ka antud juhul. Avarus, mitmekülgsus, realistlik mõtlemine, aktiivsus, kohaliku elu põhjalik tundmine, oskus inimesi õigesti kohelda jne. — sellised omadused on nõutavad koolijuhatuselt, et edukalt teostada suvist ettevalmistustööd uueks õppeaastaks. Meie kool nõukogude koolina on veel päris noor ja nõukogulikud traditsioonid on alles kujunemisel ka kooli uueks õppeaastaks ettevalmistumise alal, kus meil suureks ülesandeks on: õpetada ühiskonda, kooli lähemat ümbrust oma kooli eest hoolitsema sellisel ennastalgaval, kõrgesti-ideelisel viisil, nagu seda näeme vanemates liiduvabariikides.

II. Ülesanded.

1) Koolimaja ja ruumid. Koolimaja ja ruumide korrastamine on põhilisemaid ülesandeid uueks õppeaastaks valmistumisel. Nende seisukorrast oleneb tähtsal määral õpilaste tervis, õpetus ning kasvatus. Koolimaja ning -ruumide seisukord peegeldub ühiskonna jõukuse taset, samuti ka seda, kui võrd ta kooli hindab. Koolimajale

ja -ruumidele esitatakse spetsiaalsed koolitervishoiulised ning pedagoogilised nõudmised. Nendega peavad arhitektid, insenerid ja tehnikud, meistrid ja künnikud, kes projekteerivad ning ehitavad uusi koolimaju või teostavad remonte, hästi tuttavad olema. Ka koolijuhatust, kes on kaastegev nende tööde juures, peab tundma vastavaid nõudeid.

Need koolid, kelle senised majad hävisid sõjategevuses või on muutunud tarvitamiskõlbmatuks, seisavad koolimaja asukoha valiku probleemi ees. Koolimaja asukoha valikul tuleb arvestada paljusid asjaolusid-tervishoiulisi ning pedagoogilisi. Enne otsustamist tuleb põhjalikult kaaluda koos asjatundjatega. Lastevanemal on sageli tendents lähtuda vaid kooli lähesuse nõudest nende elukohale.

Nii kirjutatakse artiklis „Kuhu ehitada Mäo uus koolimaja?“ („Järvalane“, 1945, Nr. 63): „Imelikul kombel on aga osa Tarbija küla lastevanemaid [koolimaja mõisaparki ehitamise]... vastu ja soovivad, et kool ehitataks endise mõisniku poolt selleks määratud sooäärsele krundile — see olevat neile lähemal! See koht aga, kus muide asub kunagine mõisa ehitatud külakooli hoone, kuhu Mäo kool suruti ka okupatsiooni ajal, ei sobi selleks põrmugi juba oma asendilt. Nimelt ristuvad seal neli suurt väga elava autoliiklusega maanteed ja kooli aia tagant möödub raudtee. Kõnelemata nii elavas liiklussõlmpunktis pahatihti esinevaist õnnetusvõimalustest, muudavad tolm, liiklusrüü ja muud tegurid selle koha kasvatuslikus mõttes täiesti vastuvõtmatuks.“

Koolile uute ruumide soetamise küsimus seisab teravalt ka seal, kus kool praegu viieks täiesti sobimatu ruum. Nii märgib „Harju Elu“, 1945, nr. 38, et „Suru kooliks Kõnnu vallas on üks pisike klassiruum ja teine ruum õpetajale — pliidiga tuba.“ On selge, et siin tuleb ruumide küsimus lahendada. Tavaliselt väidetakse, et ruume anda pole. Samal ajal on antud ruume, mis sobiksid koolile, eraisikule elamiseks.

Mõnigi kord kasutavad peremeheta jäänud suuri maju eraisikud oma perekondadega. Neile tuleks elamispind mujal anda ja maja vabastada koolile. See on õige arusaamine koolist. Koolile, meie laste huvides, parimad ruumid! Samuti tuleb normaalsed korterid anda koolitöötajatele, rakendades ENSV RKN 1945. a. 16. märtsi määrust nr. 217 (ENSV Teataja, 1945, 12, art. 179).

Mõnelgi koolil on kaaluvaks ülesandeks taotella vahepeal kuidagi mõne teise organisatsiooni valdusse läinud koolimaja ning -ruumide tagasisaamist. Vastavalt NSVL Kesktäidesaatva Komitee ja RKN 1932. a. 7. aprilli ja NSVL RKN 1944. a. 5. märtsi määrusele kuuluvad sellised ruumid tagastamisele koolile. Selleks tuleb koolidel haridusosakondade kaudu energilisi samme astuda.

Peale selle ilmneb ümberkorralduse perioodil, et üks või teine organisatsioon avaldab soovi kooli ruume endale saada. Ka siin tuleb koolijuhatusel alata valvel olla kooli huvide eest. Kui koolimajas aga ruume on küllaldaselt, siis muidugi mõne kohaliku asutuse soov saada üht-kaht tuba võib leida rahuldust. Koolil võib osutada päris kasulikuks, kui koolimajas asub näit. külanõukogu.

Kooliruumide remontimise alal nõuavad tähelepanu kõigepealt katused. Vanemates koolimajades on sageli nõrgaks kohaks ka küttesüsteem. Selle halva seisukorra tõttu tuleb lastel kütteperioodil kannatada suitsu ning vingu, pealegi on küttekulu suur. Ahjud, lõõrid ning korsten vajavad suvel hoolikat läbivaatust ning remonti.

Kõrvalruumidest erilist tähelepanu tuleb omistada väljakäigukohtade korrastamisele. Oluline mõte peitub anekdoodis inspektorist, kes tulnud kooli revideerima, läks vaatama kõigepealt väljakäigukohta. Väljakäigukohtade seisukord on oivaline kultuursuse peegel.

Koolimajas leiduvate ruumide kasutamise ratsionaliseerimiseks tuleb suve vältel teha vastavaid ümberpaigutusi. Kui klasside koosseisud on komplekteeritud, määratakse igale klassile ta suurusele sobiv ruum ja sisustatakse see vastava inventariga (parajad pingid), vältides näit. sellist kurioosumit, et suure ruumis asub käputäis lapsi, aga väikesse kambrisse on surutud kokku suur klass.

Kooliruumide kunstilis-esteetiline ning ideelis-poliitiline kujundamine peab teostatud olema vastavalt nõukogude kooli nõuetele ning traditsioonidele. Kooliruumid kaunistatakse nõukogude rahvaste juhtide, marksismi-leninismi klassikute ja silmapaistvate kultuuritegelaste piltidega, reljeefide ning büstidega. Seintele asetatakse loosungid — niihästi püsivalt kui ka tähtajaliselt (koolitöö alguseks näit. loosungid, mis tervitavad õpilasi ja õhutavad neid pingsele tööle ning väärilisele käitumisele juba esimesest koolipäevast peale). Tunniplaanide, õpilaste nimistute, õpilasreeglite, teadaannete jne. tarvis soetatakse nägusad kilbid ja klaasiga raamid. Hangitakse ilutaimi ja lilli. Akendele muretsetakse õhukesed kardinaad. Jne. Seda laadi ülesanded seisavad lahendust vajavalt veel paljude koolide ees. Sügiseks olgu kõik tööd tehtud HRK Koolivalitsuse ringkirja täitmiseks kooliruumide kaunistamise alal (vt. Nõuk. Õpetaja, 1945, nr. 11), mis ühes või teises koolis puudu on jäänud.

2. Koolimaja ümbrus. Koolimaja ümbruse sanitaar-hügieeniline ja esteetiline kujundamine on ülesandeks, mida ei tohi jätta kahe silma vahele. Kõigepealt juba koolimaja asukoha valikul tuleb vältida soode, kaevanduste, vabrikute, tapamaja, sepikoja jne. lähedust. Energiliselt tuleb võidelda ümbruse kujundamise eest, nõudes prügi panipaikade, lahtiste roiskveekraavide jms. kõrvaldamist ja mittelubamist koolimajade juures. Koolimaja lähedal asuvad metsatukad tuleb võtta kooliparkideks ja keelata nende rikkumist. Senised koolipargid tuleb taastada. Senisest hoogsamalt tuleb taotella ümbruse haljastamist, puude ning põõsaste istutamist ning muru kasvatamist. Tuleks soovita-vaks pidada tiikide kaevamist koolimajade juurde. Vesi elustab maastikku ja etendab suurt osa tulekaitsel. Kus läheduses pole ujumisvõimalusi, tuleks koolimajade juurde kaevata ujumisbasseinid, kui maapind seda lubab.

Koolimaja ümbrus tuleb kujundada kunstilis-ideeliseks tervikuks, mille kõik elemendid on meeldivas kooskõlas. Vastavalt koolimaja suurusele ja kaugema ümbruse maastikupildile, on kujunduses taoteldav ülevus või idüllilisus. Nõukogude koolides kasutatakse suure eduga nõukogude sümbolite (sirp ning vasar, viisnurkne täht) moodustamist ilupeenardel, teerajade kujus jne.

„Kevadel lumesulamise järel ja sügisel enne õppetöö algust tuleb teostada koolimajade ümbruse põhjalik korrastamine (prügi ja mustuse kõrvaldamine, aiaplankude parandamine ja uute tegemine, kõnniteede kordaseadmine jne.), nii et õpilased võiksid saada koolides head eeskju vastavate korrastustööde teostamiseks kodudes ja et sügisel uuel õppeaastal õppetöö võiks toimuda täiesti korrastatud kooliümbruses.“ Nii ütleb HRK 1941. a. 22. aprilli ringkiri (Hariduse RK Teataja, 1941, nr. 19, lk. 172).

Kohtades, kus koolimaja asub elava liiklemisega teede läheduses, tuleb kooliõu tingimata tarastada, et vältida õpilaste jooksmist teedele, kus nad, mänguhasardis tähelepanematuks muutunud, võivad jääda veokite ette.

3. Kooliaed. „Kooliaia asutamine ja selle tegevuse arendamise eest hoolitsemine on õppejõudude ja teiste kooli töötajate ülesandeks, sest kooliaed on kooli üks lahutamatu ja tunnustatud õppevahend. Kooliaedadel on suur tähtsus üldises õppe- ja kasvatustöös, eriti aga õpilaste praktiliste harjumuste kujundamise ja töökogemuste omandamise alal. Kooliaedadel on tulunduslik tähendus koolide tegevuse korraldamise ja õppejõudude ja teenistujate toitlustamise alal kui ka internaatide töö arendamisel.“ Nii ütleb HRK ringkiri kooliaedade kohta (HRK Teataja, 1941, nr. 19).

Kooliaed võtab kooli uueks õppeaastaks ettevalmistamisest osa sellega, et ta:

1) varub saadusi kooli einelauale ning internaadile;

2) arendab õpilaste botaanilisi ja aianduslikke teadmisi ning oskusi, olles eriti baasiks noorte naturalistide ringi tööle.

4. Abimajapidamine. Koolikrunt. Tuleb vahet teha kooli abimajapidamise (koolitalu) ja koolikrundi (koolimaa) mõiste vahel. Kooli abimajapidamine (подсобное хозяйство) on koolile kuuluv põllumajapidamine vastava inventari ja loomadega. Koolikrunt (пришкольный участок) on laiemas mõttes kogu koolimaja juurde kuuluv maa-ala (õu, aed, mänguplats, põld, park jne.), kitsamas mõttes aga koolil kasutada olev põllumaa koolimaja vahetus läheduses (erandlikult ka eemal).

Niihästi abimajapidamine kui ka koolikrundi ülesandeks on kooli majandusala tugevdada sellega, et ta annabprodukte kooli einelauale ja internaadile kui ka turustamiseks, millest saadav raha kasutatakse kooli üle-eelarvelisteks kulutusteks. Teiseks aga on mõlema ülesandeks levitada põllumajanduslikke teadmisi õpilaste ning elanikkonna

keskel. Nende sihtide täitmiseks peab kooli abimajapidamises või koolikrundi kogu suve kestma vilgas tegevus.

5. F o n d i d. Suvel tuleb koolides samme astuda fondide organiseerimiseks internaadi, koolieine ja puudust kannatavate õpilaste varustamise tarvis.

ENSV küla töötava rahva saadikute nõukogu põhimääruse § 15 punkt c järgi külanõukogu „organiseerib kohalike vahenditega äärmiselt abivajavate õpilaste varustamist jalatsite, riiete, toiduainetega jne.“ See seaduslik nõue on koolikohustuse 100-protsendilise teostamise huvides suure tähtsusega. Nõukogude ühiskonnas ei tohi ükski laps jääda koolist eemale nn. majanduslikel põhjusil, mis kapitalistlikus ühiskonnas võimatuks teevad hariduse saamise töötavate masside lastel.

Suve vältel tuleb koolides elanikkonnalt koguda, abimajapidamistest ja kultuurhektaaride saagist varuda fonde.

Teistest liiduvabariikidest esineb fondide varumise alalt rohkesti näiteid. Nii näiteks rajati Tšerepanovo rajoonis Novosibirski oblastis (selles rajoonis sai 1940. a. alguse nn. tšerepanovo-liikumine koolide abistamiseks) koolides nn. kogumistoad (комнаты-копиаки), kuhu suve vältel koguti jalatseid, riideid, õpikuid, õppevahendeid (Utš. Gazeta 1944, nr. 23, lk. 4). Sama oblasti Kõštovi rajoonis varuti koolide toetamiseks 150 loomanahka, 150 lambanahka, 750 m riiet, 230 lasteüliskonda. Šefid andsid koolidele ja õpetajaile 10 hobust, 50 lehma, 90 lammas, 100 siga, 180 kana ja hane, 12 mesipuud.“ (Utš. Gazeta 1944, nr. 30, lk. 3.)

6. K ü t e ja valgustus. Kütte varumine toimub normaalselt talvel, metsatööde ja metsavedude perioodil, kuivõrd tegemist on puiduga. Kütteturvast varutakse suvel. Kütte varumine koolidele on täitevkomiteede ülesandeks (vt. ENSV RKN ja EK(b)P KK määrus 27. dets. 1944. a. koolide töö parandamise abinõude kohta). Mõnel pool varutakse ka hagu. Valgustuspetrooleumi varumiseks astutakse ühendusse ETKVL liiniga.

7. I n v e n t a r. Suviperioodil toimub inventari remont ja uue soetamine. Kooli inventari kohta on koolitervishoiu poolt seatud teatavad nõuded. Neid aga sageli ignoreeritakse valmistajate poolt. Ka koolides ei panda küllalt rõhku koolimööbli kohandamisele õpilaste kehakasvuga. Ühenduses seitsmeaastaste laste koolivõtmisega tõuseb koolimööbli küsimus veelgi teravamini üles kui varem. Muidugi selletagi on nõutav, et koolides koolipingi küsimus võetaks üles tõsisemalt, arvestades seda, et kehakasvule sobimatu koolipink põhjustab selgrookõverdust (skolioosi) ja lühinägesust. Päris valusaks küsimuseks on tahvli küsimus. Tuleb hankida võimalusi nende korralikuks värvimiseks. Mõnedes koolides on liiga vähe paberikorve (-kaste). Ometi nende valmistamine ei tee mingeid raskusi. Kapid tuleb tingimata varustada

lukkudega ja võtmetega. Inventari alal on tööd palju. Seda alahinnata ei tohi.

8. **Õppeabinõud.** Peamiselt suviperioodile langeb õppeabinõude korrastamine ning uute soetamine.

Õppeabinõude ala on sõjategevuse tagajärjel raskesti kannatanud. Mõnelgi pool on õppeabinõud hävinud koos koolimajaga täiesti, teisel vandaalselt purustatud ning laiali kantud.

Neist asjaoludest tingitult vajavad õppeabinõude kogud põhjalikku täiendamist.

Uute õppeabinõude soetamiseks kasutatakse kolme teed: 1) hankides keskustest (kas vanadest tagavaradest või uuest produktsioonist), 2) tellides kohalikest valmistajailt ja 3) ise valmistades.

Sõjajärgses perioodis ei edene õppeabinõude valmistamine sellekohastes keskustes küllaldase kiirusega. Seepärast tuleb suuremat rõhku panna kohalike võimaluste kasutamiseks. Õppevahendeist on suur osa sellised, mida saab ise valmistada. Siia kuuluvad paljud õppevahendid loodusloo alalt, eesjoones kollektioonid ja mitmesugused teised näitlikustamisvahendid. Nii näiteks ei kujuta endast mingit raskust koostada igas koolis koha peal leiduvate ravitaimede herbaarium. Õppevahendite isevalmistamiseks hakatakse andma vastavaid juhendeid. Igasse kooli igas õppeaines täielik komplekt õppevahendeid! See on eesmärk, mida taotlegem rangematu energiaga. Suvi on selleks soodsaim aeg.

9. **Kabinetid.** Õppekabinetid leiavad nõukogude pedagoogilises avalikkuses elavat tähelepanu. Rõhutatakse nende asutamise vajadust. Kabineti rajamiseks on tarvis vastavaid õppevahendeid, inventari ja ruume. Ruumide küsimus on raskeim. Paljudes meie koolimajades, eesjoones vanemais, on vähe ruume, et neid jätkuks eri kabinetidele. Seepärast pole võimalik üle minna nn. kabinetide süsteemile, kus õppepäeva jooksul õpilased liiguvad ühest kabinetist teise, vastavalt ainele. Pealegi leiab see süsteem ka põhimõttelist vastuseisu. Nõukogude koolis on tarvitusel, nagu seda tunneme meiegi, klassi- ja kabineti-segasüsteem, mille järgi osa tunde toimub klassides, osa kabinetides. Selle süsteemi raamis kahtlemata tuleks kabinetide osatähtsust suurendada ja saabki seda teha, seejuures aga tunniplaani nõnda reguleerides, et kõik klassid ning kabinetid oleksid tundidega täidetud.

Lähemas perspektiivis seisab meil ees kabinetide rajamine füüsika, keemia, loodusteaduse alal, kus neid veel pole. Uudisena aga kõigile koolidele on sõjalise kabineti rajamine. Võimaluste piires asutatakse ka muid kabinette, nagu laulmise kabinett (lauluklass), maateaduse kabinett jne.

Nooremate õpilaste, eriti seitsmeaastaste huvides on tarvilik hankida küllaldaselt mänguasju ja didaktilist materjali. Iga kool soetagu endale mänguasjade ning -vahendite kogu, nn. **m ä n g u k o g u**. See asuks teatavas ruumis ja oleks avatud lastele, nii et lapsed saaksid

oma mängutungis rahuldada. Mängutoas tuleb korraldada õpetajate, pioneerjuhtide, lastevanemate valvekorrad. Peale kooli poolt omandatud mänguasjade kasutatakse mängutoas ka laste poolt kodust toodud asju. Enam mängu kooli, enam rõõmu lastele!

Suvel tehakse eeltööd elava looduse nurga avamiseks koolis. Paljudes koolides see veel puudub. Tuleb hankida akvaariume ja terrariume. Tuleb alus panna ka toalilled ning -taimede kasvatamisele koolides, selleks suvel materjali varudes.

10. **Õppetöökojad.** Uhenduses tööõpetuse silmapaistva rõhutamisega õppekavades on tähtsaks ülesandeks õppetöökodade arendamine koolides. Tööõpetuse teostamiseks on tarvis küllaldaselt määral tööriistu, tööpinke kui ka sobivaid ruume. Kõigi nende soetamiseks tuleb suve vältel samme astuda.

Õppetöökodade sisseseadmine nõuab märgatavaid majanduslikke kulusid. 1931. a. võttis UK(b)P KK vastu otsuse, millega tehti kohustuseks ettevõtteist üle anda seal mittekasutatavad tööpingid, tööriistad ja mitmesugused jäätmed (praak, vanametall, äärised), mida saaks kasutada kooli töökodades. Põhimõtteliselt on see seisukoht kehtiv ka praegu, ta rakendamiseks tuleb võimalusi leida.

11. **Kooliraamatukogu.** Kooliraamatukogus teostatakse suvel raamatute remonti, korraldades nende köitmist, täiendatakse raamatufondi, koostatakse katalooge, soovitatavate raamatute nimestikke jne.

12. **Koolikohustuse teostamine.** Meie kooli suurimaks hariduspoliitiliseks eesmärgiks on üldise seitsmeaastase koolikohustuse teostamine. Igale lapsele seitsmeaastane üldharidus — selle nõude jäägitu täitmise eest tuleb visalt võidelda. See on meie rahva auasi. Suve vältel tuleb õpetajail teha lastevanemate ja elanikkonna keskel intensiivset selgitustööd seitsmeaastase kooli heaks. Selgitustööst üksi on vähe. Tuleb luua ka materiaalsed eeldused selleks, et tõepoolest iga laps saaks koolis käia.

Üldise koolikohustuse edukas teostamine on J. V. Stalini sõnade järgi „suurimaks võiduks mitte ainult kultuurilisel, vaid ka poliitilisel ja majanduslikul frondil.“

Eriti oluliseks ülesandeks on 7-ndate klasside avamine nende mitmetäielike keskkoolide juures, kus seni oli 6 klassi, samuti olemasolevate 7-date klasside säilitamine ning tugevdamine. On tingimata tarvilik, et 7-ndasse klassi tõmmatakse õppima ka varem 6-nda klassi lõpetanud noori. Kui selliseid noori kooli piirkonnas on rohkesti ja nad oma vanuselt enam ei sobi tavalisse kooli, avatakse neile eriklass, mis töötab 3—4 korda nädalas õhtuti. Kus aga leidub pooliku haridusega noori ka teistest klassidest küllaldaselt, seal avatakse nn. töölisnoorte (linnas) või külanõuete kool (maal). Selliste noorte arvu selgitamine ja neis edasiõppimise huvi äratamine langeb kaaluval määral õpetajaile.

Üldise koolikohustuse teostamisel etendab tähtsat osa koolikohustuslike laste arvelevõtmine, niihästi perioodiline (sügisene) kui ka jooksev. See reguleeritakse eri juhendiga. Koolikohustuslike laste nimekirjade koostamine on pandud õpetajaile, kes selleks saavad andmed täitevkomitee või külanõukogu sekretärit. Õpetajad samuti, lastevanemate komitee, lastevanemate aktiivi, kommunistlike noorte kaabil teostavad nimekirjade kontrolli, käies läbi majad. Seejuures selgitatakse kõiki laste koolisaatmisega ühenduses olevaid küsimusi.

Erilist tähelepanu osutatakse lastevanematele, kelle lapsed esmakordselt kooli tulevad. Paljudes nõukogude koolides on kujunenud traditsiooniks, et õpetajad külastavad enne õppetöö algust õpilasi, kellega neil tuleb tööle asuda esmakordselt. Kodusid külastades tutvutakse lastega, nende vanematega, koduse elu-oluga, vesteldakse kooli ja kodu koostöö vormidest, kooli poolt õpilastele esitatavatest nõuetest, õpikute, õppeabinõudest jne. Seejuures antakse lastevanemaile sageli eriline „Meelespea lastevanemaile“, mis sisaldab näpunäiteid koolilapse eest hoolitsemise kohta kodus, juhendeid ta koduse õpitöö juhtimiseks jne. Kodusid külastades saavad õpetajad selge pildi ka perekonna majandusliku seisukorra kohta ja koolid teavad kalkuleerida materiaalsete fondide kogumist ning jaotamist.

13. Uute õpilaste vastuvõtmine. NSVL RKN ja UK(b)P KK 1935. a. 3. sept. määrusele vastavalt toimub koolides sisseastumise avalduste vastuvõtmine 1. juunist kuni 1. augustini ja õpilaste vastuvõtmist toimetatakse 10.—25. augusti vahel. Tegelikult üksikjuhtudel toimub vastuvõtt kooli igal ajal, ka õppeaasta vältel (näit. õpilase elukoha muutmise tõttu). Antud tähtajad üldnormina hõlbustavad klasside komplekteerimist. Nagu teada, toimub vastuvõtt üldharidusliku kooli klassidesse ilma eksamiteta, eelmise kooli klassitunnistuse põhjal. Sissekirjutamine aga ei pea olema ainult formaalne toiming, direktor peab seejuures tähelepanelikult suhtuma lapsevanemasse ning õpilasse, nagu rõhutatakse eelmainitud määruuses, peab sisseastumise dokumente (avaldis, vanusetunnistus ja teatis rüugepanemise kohta) isiklikult vastu võtma ja vestluse teel õpilasega selgitama vajalised andmed tema kohta (arengutase, tervislik seisukord jm.). Tähelepanelik suhtumus õpilasse ning ta vanemaisse direktori ja õpetajate poolt juba esimestest kokkupuuteist peale paneb kindla aluse õigele pedagoogilisele vahekorrale. Õpilased, keda on tähelepanelikult koheldud algusest peale, käituvad ja töötavad paremini kui need lapsed, keda on koheldud ükskõiksusega, mehaaniliselt.

14. Sügisesed eksamid. Suve vältel on koolil täita ülesandeid ühenduses eksamitega sügisel. Koolis antakse vajalised ruumid õpilastele kasutamiseks eksameile ettevalmistumise otstarbel. Kindlaksmääratud päevadel ning kellaegadel (koolis välja pandud plaani järgi) annavad õpetajad eksameiks valmistuvaile õpilastele konsultatsioone. Konsultatsioonide määr oleneb õpetaja äranägemisest. Konsul-

tatsioonid ei garanteeri veel, et õpilane eksami võib edukalt sooritada. Nad on vaid juhiste andmine iseõppimiseks ja tumedate kohtade selgitamine. Kui õpilane kas oma vanuse või õppeaine vähese tundmise tõttu pole võimeline iseõppimiseks, toetudes vaid konsultatsioonidele, korraldatakse talle järeleaitamistunde. Kas õpetaja on kohustatud oma õpilastele suvel andma süstemaatiliselt järeleaitamistunde või mitte, see on küsimus, mille ümber arvamused kõiguvad. Viimasel ajal kaldutakse sellele, et sügisestele eksamitele õpilaste ettevalmistumine on eesjoones õpilase enese ja ta vanemate asi ja õpetajale jäetakse vabaks otsustamiseks, kuidas ja mil määral ta suvel õpilastega töötab. Seejuures ei ole ka nõutav, et juba teatavate näpunäidete või õpetuse saamine õpetajalt peaks automaatselt garanteerima õpilase läbisaamise eksamil. Maal ja vähemates töölisasulais ning väikelinnades, kus õpilasel pole võimalik leida oma õpinguis abistajaid kõrvalt, tuleb õpetajal paratamatult õpilasele abiks olla. Tülikast suvisest järeleaitamisest pääsmiseks on parimaks abinõuks: õpeta õppeaasta vältel nii, et järeleksameid määrata pole vaja.

15. Kooli lõpetajate suunamine. Suve vältel tuleb kooli lõpetanud nooril selgusele jõuda oma edaspidise elutee kohta. On täiesti selge, et mittetäieliku keskkooli lõpetajad peavad kõik edasi õppima — kas üldharidusliku keskkooli 8-ndas klassis või keskastme kutsekoolis (tehnikumis, õpetajate seminaris). Keskkooli lõpetajad aga meil praegu ja vähemalt lähemate aastate vältel peaksid kõik, eranditult edasi minema kõrgemasse kooli. Neil põhimõtetel tuleb kooli lõpetanud noori suve vältel mõjustada, samuti nende vanemaid. Kooli lõpetajate suunamine on õpetajate väga suure tähtsusega hariduspoliitiliseks kohustuseks. Seda ülesannet tuleb võtta ülimalt vastutustundega. Õpetaja peab endale hankima pidevalt värskemaid informatsiooni kutsekoolide kohta. Seda pakub uusim „Teatmik tehnikumidesse astujaile“ (1945) ja „Käsiraamat kõrgemaisse koolidesse astujaile“ (1945). Seejuures peab õpetaja tuttav olema kutsevaliku ja kutsenõuande põhiküsimustega.

16. Töö kaadritega. Kooli töö kaadritega suvel seisneb nende töö ning puhkuse otstarbekohases jaotamises, nende kutseoskuse tõusule kaasaaitamises ja majandusliku ning elu-olulise seisukorra kindlustamises.

Suviperiood, mis on koolil pikk, pole ta töötajaile kaugeltki kogu omas ulatuses puhkuse-ajaks, nagu algul juba rõhutasime. Kui arvestada, et õpetaja suvine puhkus kestab 48 tööpäeva (lisaks pühapäevadele), siis 20. juunist (mil õppeaasta lõpetamisega ühenduses olevad toimetused koolis enam-vähem on lõppenud) kuni 1. septembrini, mil algab uus õppeaasta, maha arvates puhkusaja, jääb tööpäevi ainult umbes 20. Uueks õppeaastaks valmistumise ülesannete rohkuse ning mitmekesisuse seisukohalt on see üpris lühike aeg ja teda tuleb sisustada vägagi tihedasti, et õppetöö alguseks ettevalmistustöödega toime tulla.

Kuna õpetaja ettevalmistus uueks õppeaastaks on omaette terviklik laiaulatuslik küsimus, ei hakka meie teda antud kirjutuse raames lahti rullima. Viitame vaid eelseisva kursuse läbitöötamisele, materjali kogumisele, õppeabinõude hankimisele, kooli üritustest osavõtmisele ja piirdume sellega.

Töös õpetajakaadrite alal tuleb kõigi koolitöötajate tähelepanu juhtida ülesandele avastada oma ümbruses pedagoogilise haridusega isikud, kes töötavad muudel aladel, et neist teatada Hariduse RK Kaadrite osakonnale nende isikute tagasijuhtimiseks kooli alale (sest NSVL RKN ja UK(b)P KK 1934. a. 6. mai määruse põhjal pedagoogilise haridusega isikuid on keelatud rakendada muudele aladele).

III. Teostajad.

Nüüd peatugem küsimusel: Millised organisatsioonid, organid ja isikud võtavad osa kooli valmistumisest uueks õppeaastaks? Koostame neist kõigepealt nimekirja. Need on: 1) kõik kooli töötajad, 2) lastevanemate komitee, ta komisjonid ja aktiiv, elanikkond, 3) pioneeride organisatsioon, 4) ELKNU kooli algorganisatsioon, 5) õpilaskomitee, 6) šeflevad organisatsioonid, 7) kohaliku nõukogu organid, nende seas eriti 8) kultuurkomisjonid, 9) kohalikud ametiühingulised organid, 10) mitmesugused kohalikud asutused, ettevõtted, organisatsioonid ja asjahuvilised isikud. Ja 11) direktiivseim kohalik organisatsioon — EK (b)P komitee.

Nagu see loetelu näitab, on kooliga nii või teisiti seotud organisatsioonide ja isikute arv päris suur. Koolijuhatusel organisatoorsest võimetest oleneb, kuidas saab neis organisatsioonides leiduvat potentsi aktiveerida kooli heaks.

Vaatleme vanemate liiduvabariikide kogemuste põhjal, mida üks või teine loeteldud organisatsioonidest teeb kooli valmistumisel uueks õppeaastaks.

1) Kooli töötajad. Nende ülesandeid lähemalt arutella pole vajadust, need tulenevad nende kutsekohustustest. Tuleb vaid rõhutada, et kooli üritustes võtavad kooli töötajad osa ühise perena, kartmata raskusi, nurisemata, teades, et taastamisperiood nõuab erakordseid pingutusi. Puhkusest üle jäänud aeg kuulub tööle kooli heaks. Peatume teistel kollektiividel ja isikuil.

Koolijuhatusel peab olema selge arusaamine, mida keegi ülalloeletud organisatsioonidest on kohustatud kooli heaks tegema seaduse järgi ja mida võiks teha vabast tahtest. Koolijuhatusel kohuseks on koha peal jälgida, et asjaomased organisatsioonid täidaksid täpselt kooli arenguks kehtestatud korraldusi, vastavalt UK(b)P KK ja NSVL RKN, EK(b)P ja ENSV RKN, ENSV Hariduse RK, maakonna (linna) TRSN TK HO ja teiste direktiivsete instantside määrusi, juhendeid ning näpunäiteid. Ilmnevatest väärnähetest ning arusaamatustest tuleb

viivitamata informeerida haridusorganeid. Seejuures ometi tuleb hoiduda vahakordade halvenemisest ning isiklikkusest. Koolijuhataste ja kooli töötajate oskuslikust suhtumisest oma ümbrusse oluliselt ümbruse toetav osavõtt kooli muredest. Oleks väga tarvilik, et ilmuks rohkem materjali kooli koostöö kohta oma ümbrusega.

Nõukogude koolis on kooli koostöö ümbrusega uueks õppeaastaks valmistumise küsimustes tihe. Nii näiteks seletas möödunud aastal Gruusia NSV hariduse rahvakomissar Kupradze: „Eelmiste aastate eeskujul kasutavad haridusorganid uueks õppeaastaks valmistumisel laialdaselt kohalike nõukogude, partei, kommunistlike noorte organisatsiooni ja lastevanemate kaasabi. Kogu Gruusias on järgnetud Lantšuti, Hašuri ja Gurdžiani rajooni organisatsioonide algatusele, kes teostasid suure töö koolimajade remondi ja kütte varumise alal. Paljudes rajoonides luuakse kommunistlike noorte, õpilaste ja noorsoo brigadid kooli inventari remontimiseks.“ (Utš. Gazeta, 1944, nr. 30.)

2) Lastevanemate osavõtt oma kooli seisukorra paremusest on neile moraalseks kohuseks. Lastevanemate osavõtt kooli elust pole igal pool kaugeltki ühesuguselt agar. Igal koolil on püsivalt ees küsimus: kuidas paremusest lastevanemate kaasabi koolile? Kuidas lastevanemaid kaasa tõmmata kooli uueks õppeaastaks ettevalmistamise töösse?

Sel alal tuleb kujundada traditsioon.

Vanemates liiduvabariikides on lastevanemate kooli uueks õppeaastaks ettevalmistamise abistamise traditsioon kujunenud aastakümnete vältel.

„Meie õpilaste vanemad,“ kirjutab üle Liidu tuntud Vekšini kooli (Bui linna juures Jaroslavi oblastis) õpetaja A. G. Razumova, „suhtuvad kooli hästi, abistavad teda kõigiti. Varustavad teda küttega kogu talveks... Lastevanemad aitavad harida koolikrunti, mistõttu kool on aasta läbi varustatud sooja einega.“

Peale lastevanemate tõmmatakse kooli üritustele kaasa kogu elanikkonda, noori ja vanu. Piirdumine lastevanematega kooli asjus on suureks väärsammuks, millega asjatult kitsendatakse kooli sotsiaalset baasi. Kool pole ainult lastevanemate, vaid kõigi kodanike päris oma asi — seda mõtet tuleb alata propageerida. Igaüks natuke — ja kogusummas saab palju: veepiisad moodustavad ookeani. Kõik käed külge, et kooli saaaks lähedasti töötada! Meil tuleb sel alal alles omandada nõukogude elanikkonna õige suhtumisviis kooli.

Elanikkonna kaasabist koolile leiame nõukogude ühiskonnas näiteid igal sammul. Pole ime, et see teema esineb ka nõukogude kirjanduses.

V. Kozin'i laastus „Kuuris“ (kogus „Mäed ja õõ“. Moskva, 1944, lk. 104—106) jutustatakse luurajaist, kes eesliinil ühes kuuris leiavad õõsi tiseripingil pimeduses töötava vanamehe.

- Oled harjunud, näib, pimedas töötama? küsis automaat.
- Aasta eest sakslane pistis mul silmad peast, aga tööta elavad ainult surnud, — ütles vanamees.
- Sa, vanamees, oled meister! Mis sa hõõveldad?
- Teen laudu ja kappe.
- Oma isikliku tare kaunistamiseks?

— Koolile, — lausus vanamees laulvalt. — Vana kooli põletasid sakslased maha, aga uut ehitame. Töö on tähtajaline, pole valgustust, minule muidugi päev ja öö on üks!”

Niisugune on nõukogude inimese süda! Sel pimedal vanamehel on ülev eesmärk — aidata kooli, et rahva noorsugu saaks õppida. Milline kõrge arusaamine kooli tähtsusest!

3) **Pioneeride organisatsioon**, olles eesrindlikumaks osaks õpilastest, töötab ise ja kisub kaasa organiseerimata lapsi osa võtma koolis teostatavatest töödest. Peale otsese tulu on õpilaste töö koolimaja, ta ümbruse korrastamisel, inventari ja õppeabinõude valmistamisel jne. ka suur pedagoogiline väärtus: lapsed õpivad sooritama mitmesuguseid töid ühiskondliku asutuse kasuks, omandavad harjumuse töötada üldsuse heaks.

Võib tekkida küsimus: kas pioneerid peaksid kooli ettevalmistusest õppetööks osa võtma eraldi teistest õpilastest või nendega koos. Igal juhul pole soovitatav, et pioneerid kõigis üritusis oleksid omaette, pigem vastupidi — oleks parem, kui pioneerid vastavaid üritusi sooritaksid teiste õpilastega koos, neile eeskujuks olles, neid virgutades, distsiplineerides, olles algatajad, eesrindlased. Pioneerid on õpilasmasside teadlikumaks tuumaks. Nad loovad õpilaste seas meeoleolu kooli kasuks, soodustavad õpilaste keskel püüdu oma kooli paremustada.

4) **Kommunistlike noorte osavõtu kohta koolide valmistusest** uueks õppeaastaks võttis ULKNU KK vastu erilise määruse. Selles öeldakse, et ettevõtete, transpordi, kolhooside ja sovhooside, asutuste ja õppeasutuste, kommunistliku organisatsioonide üheks tähtsamaks ülesandeks on aktiivne kaasabi haridusala organeile koolide õigeaegsel ettevalmistamisel uueks õppeaastaks. ULKNU KK peab seda küsimust ULKNU riikliku tegevuse üheks tähtsamaks ülesannete-alaks. ULKNU KK tegi kommunistlike noorte organisatsioonidele ülesandeks koostöös haridusosakondadega tagada kõigi õpilaste kooliskäimine, selleks: 1) teostada koolikohustuslike laste täpne loendus, 2) saavutada abivajavate laste varustamist jalatsite ning riietega, 3) aidata koolidel koristada ja säilitada saaki koolikrundilt, 4) otsida võimalusi põllumajandite ja ettevõtete töölise varustamise osakondade kaudu laste toitlustamise lisafondide loomiseks kogu õppeaasta tarvis. Komsomol peab aitama koolitööle tagasi juhtida pedagooge, kes töötavad muudel aladel, kaasa aitama koolisaabunud õpetajate ja pioneerjuhtide materiaalsete vajaduste rahuldamisel, nende varustamisel korteriga, küttega, juurviljaga talveks jm. ULKNU kohustab liiduvabariikide kommunistlike noorte organisatsioone tagama komnoorte ning noorte osavõttu kooliruumide ning sisustuse ettevalmistamisest. Komnoored peavad kaasa aitama õppeabinõude remondis ja soetamises, täiendama ja korrastama kooliraamatukogude raamatufonde, võimaluse korral organiseerima lugemissaale. Füüsika-, keemia- ja geograafia-kabineti katseriistade ning aparaatide remontimiseks kaasa tõmmata ettevõtete spetsialiste: elektrikuid, lukuseppi, treialeid, tislereid jt. Komnoorte ja

noorte jõududega valmistada õppevahendeid kohaliku tööstuse ja tööstuslike kooperatiivide ettevõttele. Küsimus koolide ettevalmistusest uueks õppeaastaks võetakse arutusele komnoorte organisatsioonides. Seejuures rajooni ja linna kommunistlike noorte organisatsioonide sekretäride koosolekuist võtavad osa ka koolide direktorid (koolijuhatajad) ja lastevanemad. (Refereeritud „Utš. Gazeta“ 1945, nr. 25 järgi). Ajalehtedes esineb sageli teateid komnoorte abist koolile. Nii täit. teatakse Nahhitševani ANSV-st, et seal komnoored organiseerisid noorsoo massilise väljatuleku koolile kütte varumiseks, tõmbasid vanemaid õpilasi kaasa remondile ja inventari parandamisele“ (Utš. Gazeta 1944, nr. 29). Ka Eesti NSV kommunistlikud noored on suure agarusega käed külge pannud koolide abistamiseks. Möödunud talvel nad korraldasid näit. koolide abistamise nädala, mis leidis elavat vastukaja noorte hulgas. ELKNU üllas töö koolide eest hoolitsemise traditsiooni loomiseks jätkub.

ELKNU Tallinna linnakomitee algatusel viidi Tallinnas läbi 29. jaan. kuni 5. veebr. koolide abistamisnädal. Tõmmati kaasa ühiskondlikud organisatsioonid ja sõjaväeosi. Klaasiti 650 akent, teostati remonte, parandati ahje. Veeti kohale 350 m³ küttepuid, 15 t turvast, 5 t koksi jn. („Noorte Hää“ 1945, nr. 30). Rakvere kommunistlikud noored ja õpilased varusid koolidele u. 100 m³ puid (H. Kalda, Koolide abistamisnädal Rakveres. „Rahva Hää“ 1945, nr. 37). Sellised näited, mida esineb mujaltki, on tunnistuseks, et ELKNU, ta liikmed ja paljud õpilased oma tööga kooli heaks võtavad innukalt osa ENSV ülesehitusest. Suvisel tegevusperioodil, mis pealegi on vaba igapäevastest koolimuredest, on noortel veelgi enam võimalik osa võtta kooli majanduslikust taastamisest, mis peab jätkuma üha suureneva jõuga.

5) Kooli õpilaskomitee. Täielikes keskkoolides ja tehnikumides teotsev kooli õpilaskomitee (vt. juhend „Nõuk, Õpetajaš“ 1945, nr. 7) organiseerib õpilasi „koolide korrastamisele, tööle kooli abimajapidamises jne.“ (juhendi § 6 p. c). Omades õpilaste keskel küllaldast autoriteeti, suudab õpilaskomitee õpilaskonda kaasa tõmmata jõukohaste ülesannete lahendamisele, nagu näit. koolimaja ümbruse korrastamisele, õppeabinõude valmistamisele jms., jagades ülesanded klasside, ringide, üksikute õpilaste vahel.

6) Šeflevad organisatsioonid. Nende ülesanded on suvel eriti kaaluvad. Vastavalt oma võimalustele aitavad nad kaasa remontides, koolimaja ümbruse korraldamisel, inventari ja õppevahendite soetamisel jne. Kooli energiline töö šeffidega on ülimalt tarvilik. Meil tuleb avalikkuses luua selge veendumus, et teatava kooli ümbruses asuvad majanduslikud ja teised majanduslikke ressursse omavad organisatsioonid on moraalselt kohustatud kooli abistama. See on taas üks traditsioon, mis tuleb luua. Meil on šeflevad organisatsioonid koolide heaks mõnelgi pool silmapaistvalt palju korda saatnud, eesjoones Tallinnas, kuid leidub ikka veel ka ebameeldivaid negatiivseid näiteid, millede koht pole nõukogude ühiskonnas. Arvestades moodsa kooli vägagi suuri nõudeid välise kujunduse, sisseseade, õppeabinõude jne. alal, on selge, et majanduslike organisatsioonide pingutused peavad olema päris suured, et koolile, ja seega kogu rahva kultuurilisele aren-

gule luua tingimused, mis vastavad nõukogude ühiskonna maailmaajaloolisele tuleviku-kutsumusele.

Nagu resümeerib Tallinna HO juhataja J. Lohk, näitavad senised töötulemused šefluse alal, et koolide ja käitiste sõprusšeflus on osutunud täiesti elujõuliseks. Mõõdunud talve jooksul on Tallinna käitised koolide abistamiseks remondi ja küttevõega andnud 25.133 töötundi, 636 autotundi ja 75 traktoritundi. Šefluskäitised Tallinnas maikuu lõpul HO poolt kokku kutsutud nõupidamisel otsustasid oma abiandmist koolidele suvisel remondihooajal kõigi võimaluste piires jätkata. Lepiti kokku konkreetsete ülesannete lahendamiseks korraldada igas koolis šeffkäitiste esindajate ja kooli lastevanemate nõupidamised, kus sõlmitakse iga šefiga tema võimalusi arvestades abistamislepingud.

Tuleb eriti välja tõsta kirjaliku lepingu sõlmimise vajadust, see annab asjale kaugelt suurema kindluse kui suulised lahkeimadki lubadused.

Mainimisväärsed tulemusi šefluse traditsiooni loomisel on saavutanud ka Tartu koolid. Rida Tartu ettevõtteid ning organisatsioone, nagu Tartu Segakaubastu, Piimakombinaat, Ehitustrust nr. 3, Peipsi laevastik jt., on kooli tõhusalt abistanud ja jätkavad seda. („Postimees“ 1945, nr. 78).

Mõnikord esineb aga šefluse mõtte väärmõistmist. Nii Tallinna 5., 7. ja 8. kooli šeffkäitis ETKVL Tööstus- ja Transpordi Eksploatatsioonikontor sooritas kõik klaasimistööd koolimajas, pärast aga esitas koolile üle 10.000-rublase arve! (L. Vihalem, Käitise osa koolide taastamises. „Õhtuleht“ 1945, nr. 94).

Kooli suvisel tegevusperioodil tuleks samme astuda, et šeflus enam leviks ka vähemates linnades, töölisasulates, aga ka kõigis asustatud punktides, muutuks massiliseks, igapäevaseks nähtuseks, oleks suurejooneline, helde, kantud töötajate sügavast ideelisusest, arusaamisest.

7) Kohaliku nõukogude organite töö. Koolide eest hoolitsemine on täitevkomiteede ja külanõukogude esmajärguline kohustus. Kooli eest hoolitsemine pole mitte ainult haridusosakonna, vaid kogu täitevkomitee, kõigi ta osakondade otseseks ülesandeks.

Mõnikord esineb ajalehtedes sõnumeid mõnede täitevkomiteede mitte-nõukogulikust, lubamatust suhtumisest kooli vajadustesse. Nii kirjutab „Järvalane“ 1945. a., nr. 45, et Koigi valla täitevkomitee pole Päinurme mittetäielikule keskkoolile millegagi vastu tulnud. „Teda ei huvita üldse kooli saatus. Ta ei muretsenud kooli küttepuidude eest, kuigi see on tema otsene ülesanne. 5. veebruarist 5. märtsini vedasid õpetajad ja õpilased ise koolile puid. Tihti oli nii, et pärast tunde mindi 23 km kaugusest Koigi metsast puid vedama...“ Teeksime muidugi ülekohut, kui peaksime Koigi valda ainukeseks, kes ei hoolitse kooli eest, ei, kahjuks on selliseid valdu veelgi.

Samuti leidub kaebusi täitevkomiteede vähese hoolitsuse üle kooli eest mujaltki. Nii nendib Läänemaa HO juhataja, et „Mütmel pool, kus kohalikud täitevkomiteed ei kandnud küllaldaselt hoolt koolide eest, tuli töötada puudulikult kõetud ruumides, näit. Haapsalu linnas, Karuse ja Pühalepa vallas.“ („Läänlane“ 1945, nr. 63). Sedasama märgib ka „Viru Sõna“: „Paljusid koole varustatakse halvasti küttega, näit. Paasvere ja Aaspere vallas“ (1945, nr. 39).

Selliste täitevkomiteede kõrval leidub muidugi rohkesti teisi, kus olukord on kaugelt parem. Nii näiteks varustas Türi linna täitevkomitee oma koolid küttega pikemaks ajaks ja teostab hoolega remonte. („Järvalane“ 1945, nr. 38).

K ü l a n õ u k o g u ü l e s a n d e d. ENSV Ulemnõukogu Presiidiumi seadlusega 1945. a. 4. maist Eesti NSV-s asutatud küla töötava rahva

saadikute nõukogud tähendavad sügavat muutust meie külaühiskonna elus, selle tõusu majanduslikul, sotsiaalsel ja kultuurilisel alal. Külanõukogu põhimääruse alusel (kehtestatud 2. juunil 1945. a.) on külanõukogul laialdased ülesanded ka kooli alal. Neist langeb suur osa suvisele ajale. Kõigepealt KN „aitab kaasa üldise koolikohustuse teostamisele“ (põhimääruse § 16, p. a). See kaasabi konkreetset avaldub, vastavalt sellekohasele juhendile, andmete hankimises koolikohustuste teatamise koolile, abinõude tarvituselevõtmises laste kooliskäimist takistavate asjaolude kõrvaldamiseks, koolikohustuse täitmisest kõrvale hoidvate lastevanemate vastutuselevõtmises ning administratiivses karistamises jne. Et ükski laps majanduslikel põhjusil ei jääks koolist ära, selleks KN „organiseerib kohalike vahenditega äärmiselt abivajavate õpilaste varustamist jalatsite, riiete, toiduainetega jms.“ (§ 16, p. e). Vastavate fondide varumine langeb peamiselt suvekuudele. Fondide moodustamiseks KN organiseerib nn. kultuurhektaaride viljelust, arendab kooli abimajapidamist, kogubprodukte ning esemeid kohalikest majanduslikest organisatsioonidelt jne..

Ka remont ja kütte varumine on külanõukogu ülesandeks. KN „organiseerib lasteasutuste remonte, samuti abistab neid küttematerjali varumisel“ (§ 13, p. a). Edasi aitab KN kaasa koolimaja ümbruse koristamisel, rajades ning arendades kooliparke, -puiesteid, hekke, muruplatse jne. (vastavalt § 13, p. c), abistab spordiväljakute ja muude kehakultuuriliste seadmete ehitamisel (§ 17, p. c). Kõigeks selleks hangib KN materjale, inimtööjõudu ja tööriistu. Ta organiseerib külaelanikke seda laadi ürituste ühiseks läbiviimiseks.

Külanõukogudes kutsutakse kokku spetsiaalseid istungjärke kooli küsimuste arutamiseks. Toome ühe iseloomustava näite.

„Juba veebruaris Krasnojarski külanõukogu (Kemerovo oblast) ja kooli õppe-nõukogu ühisel koosolekul, millest võttis osa ka kolhoosi aktiiv, töötati välja konkreetne valmistumise plaan kooli uueks õppeaastaks. Selle täitmisest võtsid osa niihästi täiskasvanud kui ka noored. Moodustati puuseppade, tiserite, klaasijate brigadid. Parandati, värviti ja lakiti koolipingid. Kooli üle šeflev kolhoos „Viisaastaku kolmas aasta“ kündis koolil üles üle kahe hektaari maad ja andis kartuli, hirsu ja tatra seemet.“ (Utš. Gazeta 1944, nr. 21).

8) Kultuurkomisjonid. Täitevkomiteede ja külanõukogude juures töötavad kultuurkomisjonid on oma iseloomult nõuandvad organid. Nende ülesandeks koolide uueks õppeaastaks ettevalmistamise alal on kõigepealt koostada ülevaade selle kohta, mis tuleb selleks koolides teha (koolijuhatajate andmete põhjal ja neid kontrollinud) ja esineda vastava plaaniga täitevkomitee (külanõukogule). Kultuurkomisjonide ülesandeks on ka vastava täitevkomitee (külanõukogu) käsutada olevate ressursside jaotusel nõuandvalt juures olla (või neid jaotada, kui see ülesanne talle on usaldatud). Edasi kuulub kultuurkomisjoni ülesannete hulka kontroll selle üle, et vastavad otsused leiaksid kiiret täitmist.

9) Ametiühingute kohalikud komiteed teevad ära suure töö õpilaste suvise puhkuse korraldamise alal, osa võttes pioneerlaagrite organiseerimisest, avades noortele klubisid, luues neis noorte naturalistide, kalastajate, aviomodelistide jne. ringe, võttes osa mänguplatside rajamisest elumajade juures, korraldades oma raamatukogudes noorte-osakondi ja nende juures õhtuid, kohtamisi lastekirjanikega jne., organiseerides hommikusi lasteetendusi jms. (Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu sekretariaadi määrus suvel linna ja töölisasulaisse jäävate õpilaste kultuurse teenendamise kohta. „Õpilaste suvine puhkus“, „Pravda“ 1945, nr. 136). Ametiühingute kultuuritöö lastega linnades ja töölisasulais kergendab tublisti kooli koormat ja võimaldab tal enam pühenduda uueks õppeaastaks valmistumise küsimustele, seega sellele kaudselt kaasa aidates.

Olulise tähtsusega on ametiühingu koosolekuil kooli uueks õppeaastaks valmistumise küsimuste arutlus (kusjuures aruandjaks on koolitöötajaid ja ametiühingu tegelasi). Tööliste ja teenistujate massides on vajalik laiem selgitustöö koolide abistamise tähtsusest. Selline selgitustöö aitab kaasa vabatahtlike abistamisbrigaadide hõlpsamale moodustumisele ning innukamale tööle neis. Sellele asjaolule on oma sõnavõttudes tähelepanu juhtinud mitmed direktorid, kelle ettevõtte on šefiks kooli üle. Tahaks näha ametiühingutes vastu võetavates sotsialistliku võistluse lepinguis punkte ka koolide abistamise alalt, eriti just suvel.

10) Muude kohalike asutuste, organisatsioonide ja isikute töö. Eelpool vaatlesime lähemalt neid organisatsioone, kes on käsiteldava küsimusega otseselt seotud. Koolil tuleb aga kasutada ka neid võimalusi, mis on latentselt kohalikel organisatsioonidel, kel ostene side kooliga puudub, näiteks MTJ, tuletõrjel, ümbruses asuval sõjaväeosal jne. Leidlik koolijuhatus oskab neidki kooli huvides rakendada. Samuti tõmbab ta kooli valmistumisele kaasa kohalikke arste, veterinaäre, agronoome, zootehnikuid, teemeistreid, sideagentuuride ülemaid, jaamateenistujaid jne. Igaüks, vastavalt oma erialale, saab hea nõuga või ka tegelikult abiks olla.

11) EK(b)P Komitee. See on ühiskondliku aktiivsuse kõrgeim suunaja, töötava rahva organiseerija. Talle on kooliküsimused oma- sed. Ta on organ, kellele poole kool pöördub oma ettevalmistustööde koordineerimises, ühe või teise organisatsiooni rakendamises. Kooli uueks õppeaastaks valmistumine on suure poliitilise tähtsusega küsimus. Seepärast on selge parteikomitee elav huvi uueks õppeaastaks valmistumise käigu ja tulemuste vastu. Partei organite kaasabi kasutatakse mõnikord šeffide rakendamiseks. Nii talitati Kašira rajoonis (Moskva oblast) järgmiselt. Partei linnakomiteesse kutsuti iga kooli direktor ja šefleva organisatsiooni esindaja. Rajooni HO esindajate osavõtul arutati põhjalikult läbi kooli uueks õppeaastaks valmistumise

plaan ja fikseeriti, mida peavad šefid tegema kooli abistamiseks (Utš. Gazeta 1944, nr. 21).

IV. Planeerimisest ja teostamisest.

Kooli uueks õppeaastaks valmistumise eeltöodes järgneb ülesannete ja nende teostajate fikseerimisele ülesannete teostamise planeerimine. Planeerimise resultaadiks on plaan — üleskirjutus sellest, mis teha, kes midagi teeb, kuidas, milliste abinõudega teeb ja kunas töö teostub. Plaaniga koostatakse kava ülesannete, teostajate, abinõude, teostusviiside ja teostusaegade kohta. Vastavalt sellele sisaldab plaan järgmised elemendid: ülesanded, teostajad, abinõud, teostusviisid, teostusajad. Need elemendid tingivad üksteist, mistõttu plaani koostades tuleb neid vaadelda nende vastastikusel toimes, koosmõjus. Nii näit. ülesanne: „kõnniteed kruusata“ oma ulatuselt oleneb tööjõu hulgast, kasutada olevast transpordist, ajast jne.

a) Kooli uueks õppeaastaks valmistumise plaan peab rahuldama järgmisi põhinõudeid. Ta olgu:

1) k o o s k õ l a s nõukogude pedagoogika, partei ja valitsuse, HRK juhenditega ning nõuetega koolimaja, ta ümbruse, sisustuse, õppeabinõude jne. kohta;

2) k o n k r e e t n e — vaba deklaratiivsusest;

3) u n i v e r s a a l n e — haaraku uueks õppeaastaks ettevalmistuse kõiki alasid;

4) r e a a l n e — teostatav, jõukohane;

5) o l u l i n e — sisaldagu olulisi, põhilise tähtsusega ülesandeid, neid esile tõstes, ja vähem olulisi ülesandeid teise järjekorda asetades;

6) a k t u a a l n e — esitagu ülesanded, mille lahendamine on vajalik esmajärjekorras, teise järjekorda seades ülesanded, mis võivad oodata;

7) r a t s i o n a a l n e — ülesanded antud sobivaile isikuile;

8) a j a l i s e l t õ i g e s t i j a o t a t u d — vältides kuhjumisi ja vastukäivusi;

9) k o o s k õ l a t e i s t e p l a a n i d e g a, mis on teistel organisatsioonidel oma tegevuse arendamises.

b) P l a a n i t e g u r i d. Igas koolis kujuneb plaan individuaalseks. Tähtsamad tegurid ehk tingimused, mis oma koosmõjus määravad antud kooli plaani, on järgmised:

1) koolitöötajate isiklikud omadused, eesjoones juhataja oma (aktiivsus, arusaamine, leidlikkus, haridus, praktiline meel, vilumus, oskus inimesi kohelda jne.);

2) kooli suurus, ta õpilaste arv, koolimaja suurus, seisukord;

3) kooli eelarve suurus,

4) koolil kasutada olevate tööjõudude hulk, nende kvalifikatsioon ning jõudlus;

5) lastevanemate ning elanikkonna arusaamine kooli abistamise vajadusest, valmisolek selleks, harjumus selles;

6) kommunistlike noorte ja pioneeride organisatsiooni tugevus koolis, nende töö kooli heaks;

7) õpilaste suhtumus oma kooli, arusaamine selle seisukorra paremustamise vajadusest ning soov ise aktiivselt käed külge panna;

8) kohalike organisatsioonide ja organite arusaamine kooli kui sotsialistliku kultuuri eelposti ning kaadrite taimelava igakülgse abistamise kohustustest;

9) kohalikud majanduslikud ressursid.

Nende ja paljude teiste tegurite loodud reaalses olustikus tuleb teosteda koolijuhatusel. Ta peab: 1) põhjalikult õppima tundma olustikku, selle majanduslikku, sotsiaalset, poliitilist koostist, 2) avastama neis latentseid võimalusi kooli kasuks, 3) organiseerima neid võimalusi ja 4) looma uusi, soodsamaid võimalusi, olles leidlik. On selge, et palju on olnud koolitöötajate organisatoorsetest võimetest, isiklikest omadustest. Mida näit. võib saavutada kooli heaks õpetaja, kes koolis on töötanud juba terve õppeaasta, kuid ei tea veel, kes elavad koolimaja aknast paistvates taludes! (Tõestisündinud lugu tänavu kevadel).

c) P l a a n i k o o s t a m i n e. Plaani kosotamine algab juba IV õppeveerandi algul. Direktor (koolijuhataja) koostab plaani skeemi ja, konsulteerides kooli töötajatega kui ka teiste koolile lähedal seisvate isikutega, koostab esialgse plaani projekti. Seejärel, vajaduse korral, annab ta plaani üksikud peatükid välja töötada ühele või teisele isikule. Nii näit. peatüki „Koolimaja ja ruumid“ koostab majandusjuhataja, peatüki „Õppevahendid“ — õppeala juhataja koos aineõpetajatega, peatüki „Töö õpilastega“ — keegi õpetajaist koos komsorgiga, van. pioneerjuhiga ja õpilaskomitee esimehega jne. On väga oluline, et plaani koostamisele kaasa tõmmatakse võimalikult laialdaste ringkondade esindajad. See ei pruugi sugugi toimuda koosoleku meetodiga (mis sageli üsna viljatu), vaid plaani projekti andmisega vastavatele isikutele läbivaatamiseks, kes selles omad lisandused ning muudatused teevad. Eriti tähtis on planeerimisel tihe kontakt kohalike võimuorganitega.

Plaan peab valmis olema juuniku esimestel nädalatel.

d) P l a a n i v o r m. Plaan tuleb ülevaatlikkuse huvides kanda teavasse vormi. Võiks kasutada alljärgnevat vormi (Мельников, М. А., ред., Справочная книга учителя начальной школы. Москва, 1941, lk. 546).

Jrk. nr.	Töö liik	Töö konkreetne sisu	Teostamise tähtaeg	Vastutavad teostajad	Märkusi teostamisest

Peale sellise, temaatilise ehk süstemaatilise plaani tuleb koolijuhatajal koostada tööjuhtimise huvides k a l e n d r i p l a a n — üks, üldisem kuu peale ja teine, üksikasjalisem — nädala kohta.

e) P l a a n i o s a d e s t. Lahtrisse „Töö liik“ märgitakse plaani vastav peatükk ehk alajaotus. Millistesse peatükkidesse plaan jagada, oleneb ülesannete rohkusest, kooli suurusest jms. Minimaalselt peak-sid esinemad järgmised alajaotused:

- 1) Koolimaja.
- 2) Koolimaja ümbrus.
- 3) Inventar ja õppevahendid.
- 4) Töö õpilastega.
- 5) Töö kaadritega.

Võib aga teha märksa enam alajaotusi, näiteks 15 (nagu meie kirju-tise peatükis „Ülesanded“) või veelgi enam.

f) P l a a n i t e o s t a m i n e. Plaani teostamine peab algama juba enne plaani lõplikku valmimist. Kui plaan on kujunenud, peab igal osali-sel teada olema, mis tal teha ja kunas. Koolijuhatajal tuleb lakkama-tult juhtida ning kontrollida plaani teostamist. Seisakud, mis ette näh-tamatud, ei tohi panna seisma tööd neis plaani osades, kus see võima-lik. Suvi on lühike, seepärast tuleb rutata.

Üheks oluliseks traditsiooniks nõukogude koolis on nn. kooli uueks õppeaastaks valmisoleku ühiskondlik ülevaatus. Augusti lõpul moo-dustatakse eriline komisjon koosseisus: 1) Partei rajoonikomitee esin-daja, 2) rajooni täitevkomitee esindaja, 3) ULKNU rajoonikomitee esin-daja, 4) kesk- ja algkooli töötajate ametiühingu oblastikomitee esin-daja, 5) šeflevate organisatsioonide esindajad, 6) lastevanemate komi-tee esindajad. See komisjon tuleb kooli ja vaatab põhjalikult järele, kuivõrd on kool korras uue õppeaasta algamiseks, ja koostab selle-kohase akti.

Selline ülevaatus tõstab tugevasti kooli uueks õppeaastaks valmistu-misest osa võtvate organisatsioonide ja isikute vastutustunnet ning hoolt oma ülesanded sooritada laitmatult, nii et rangeimgi arvustus viga ei leiaks. Neid muidugi ikka leidub, kasvõi minmaalseid, ja see on õpetuseks tulevikus suhtes.

Eeltoodus püüdsime üldjoontes kujutada kooli uueks õppeaastaks valmistumise põhiprobleeme. On kindel, et hea ettevalmistus tõstab kasvatus- ning õppetöö edukust. Seepärast senisest enam tähelepanu kooli suvisele ettevalmistustööle!

Väljaandja: ENSV Hariduse Rahvakomissariaat. Kirjastaja RK „Pedagoogiline Kirjan-dus“. Vastutav toimetaja J. Seilental. Tegev toimetaja Joh. Käis. Toimetuse aadress: Tallinn, Tõnismägi 11. Ladumisele antud 9. juulil 1945. MB 03074. Trükkimisele antud 24. juulil 1945. Trükipoognaid 3¾. Trükiarv 3700. Trükikoja tellimise nr. 641.

Trükikoda „Punane Täht“, Tallinn.

На эстонском языке «Ныкугоде Коол» (Советская Школа),
органа Наркомпрос. СССР.

Ilmub üks kord kuus. Uksiknumbri hind 5 rubla. Tellimishinnad: 6 kuud — 30 rubla,
12 kuud — 60 rubla.

3089

Rbl. 5.—

21